

budget job – pregled b režiserjev (I.)

Shock Corridor (Samuel Fuller)

B filmi iz zlatega h'woodskega obdobja so idiom samega filma, zato je čas, da se B režiserje razčleni in razloči. Tale pregled bo torej pojasnil, kdo je kdo, kdo je kaj posnel in komu je najbolje neslo. Da smo si takoj na jasnem: gre izključno za obdobje med prihodom zvočnega filma in začetkom šestdesetih, kar pomeni, da bodo B režiserji iz druge polovice šestdesetih in sedemdesetih – vključno z vsemi cormanovci – počakali na svojo rundo. Mnogi A režiserji so svoje kariere začeli z B filmi, toda potem so jih tudi hitro zapustili in prešaltali na bolj prestižno studijsko robo – William Wyler (*Her First Mate*, 1933), George Stevens (*Cohens and the Kellys in Trouble*, 1933), Jean Negulesco (*Singapore Woman*, 1941), Douglas Sirk (*Hitler's Madman*, 1943), Fred Zinnemann (*Eyes in the Night*, 1942), Robert Wise (*The Body Snatcher*, 1944), Mark Robson (*The Seventh*

marcel štefancič, jr.

Victim, 1943), James Whale (*Journey's End*, 1930), Walter Lang (*Hell Bound*, 1931), Garson Kanin (*A Man to Remember*, 1939), John Sturges (*Mystery Street*, 1950), pa tudi mlajši, recimo Arthur Hiller (*The Careless Years*, 1957), Robert Altman (*The Delinquents*, 1957) in Irvin Kershner (*Stakeout on Dope Street*, 1958). Tale pregled jih zato ne upošteva, upošteva pa mnoge druge, ki so nihali med A in B ali pa so idiom B filma zanesli v svoje A projekte.

Kralji

Budd Boetticher. Bikoborec, ki je posnel kultno serijo efektnih, zrelih, dobro komponiranih, živčnih vesternov z Randolphom Scottom, polnih nepozabnih replik, revolveraških blefiranj in dobrih razlogov za maščevanje: *Seven Men from Now* (1956), *The Tall T* (1957), *Decision at Sundown* (1957), *Buchanan Rides Alone* (1958), *Ride Lonesome* (1959), *Westbound* (1959), *Comanche Station* (1960).

Efekten krimič: *The Killer Is Loose* (1953). Efektna gangsteriada: *The Rise and Fall of Legs Diamond* (1960). In seveda, efektne bikoborbi: *The Bullfighter and the Lady* (1951), *Arruza* (1968–72).

John Brahm. Mojster mračne, gotske, nevrotične, onirične, opresivne, noir atmosfere in nestabilnih, stresnih, dementnih, patoloških, psihopatskih likov: *The Lodger* (1944), *Guest in the House* (1944), *Hangover Square* (1945), *Singapore* (1947). Flashback–v–flashbacku: *The Locket* (1946). 3 D fantazmagorija: *The Mad Magician* (1954). Kul Philip Marlowe: *The Brasher Doubloon* (1947). Družina vs. delinkventi: *Hot Rods to Hell* (1967).

Edward L. Cahn. Verjetno najhitrejši režiser, tako da ga niso zaman klicali "Fast Eddie". Samo leta 1961, dve leti pred smrtjo, je posnel kar 11 filmov! Ni bil brez idej niti brez sloga, predvsem pa je v vsakem žanru pustil efektno sled. Horror: *The Four Skulls of Jonathan Drake* (1959). Vestern: *Law and Order* (1932). Krimič: *Destination Murder* (1950). Pustolovska melodrama: *Dangerous Partners* (1945). Anticipiral je moto–delinkventske filme: *Motorcycle Gang* (1957). In anticipiral je Omega potnika: *It! The Terror from Beyond Space* (1958).

William Castle. Kultni režiser, agresivni promotor, Goebbels filmske publicitete in grandomanski showman, ki ni bil brez soli, še ko je bil le studijski garač: *When Strangers Marry* (1944) je bil zelo dober "poročila–sem–se–z–morilcem" noir, lansiral pa je tudi popularno serijo o *Whistlerju* (1944; *Mark of the Whistler* je bil posnet kar po zgodbi Cornella Woolricha). Ko pa je šel v petdesetih na svoje, je moral misliti na vse, tudi na dobro, efektno, konkurenčno grozljivo robo: *Macabre* (1958), *The Tingler* (1959), *The House on Haunted Hill* (1959), *Homicidal* (1961), *Mr. Sardonicus* (1961), *The Old Dark House* (1963), *The Night Walker* (1965). Zdelo se je, kot da je izumil high-concept: *I Saw What You Did* (1966). Trgovec–auteur.

Roger Corman. Najvplivnejši in najbolj imitiran B režiser. Prilepil se je na vsak trend, jasno, na svoj poceni, toda inventiven način. Ni žanra, trenda ali pa ciklusa, iz katerega v zelo omejenih pogojih ne bi potegnil klasičnega maksimuma. Gangsterski: *Machine Gun Kelly* (1958). Horror: *The Little Shop of Horrors* (1960). Sci-fi: *War of the Satellites* (1958). Moto: *The Wild Angels* (1966). Narko: *The Trip* (1967). Vestern: *Five Guns West* (1955). Vojni: *The Secret Invasion* (1964). Dirkaški: *The Young Racers* (1963). Angažma: *Intruder* (1962). Tinejdžerski: *Teenage Doll* (1957). Iz Poeja pa je itak naredil svoj žanr: *The House of Usher* (1960), *The Pit and the Pendulum* (1961), *The Premature Burial* (1962), *Tales of Terror* (1962), *The Raven* (1963), *The Terror* (1963), *The Masque of the Red Death* (1964), *The Tomb of Ligeia* (1964).

Jules Dassin. Na začetku štiridesetih ni obetal veliko, potem pa je udaril z valom štirih trdih, napetih, lucidnih, črnih, zelo fizičnih in realističnih kriminalk, v katerih so imele tempo celo avtentične, naravne lokacije: *Brute Force* (1947), *The Naked City* (1948), *Thieves's Highway* (1949), *Night and the City* (1950). Škoda, da se je potem začela velika protikomunistična gonja in da je zbežal v Evropo – no, na srečo je med mnogimi antičnimi blodnjami posnel tudi dva kulturna roparska filma (*Du rififi chez les hommes*, 1955; *Topkapi*, 1964).

Andre de Toth. Zelo ekonomičen z zelo sodobnim smislom za akcijo, toda vedno tudi dovolj angažiran. Dobro je razumel psihologijo, nasilje in neuspeh ameriškega sna. Prvi studijski 3-D film: *House of Wax* (1953). Odlična filma noir: *The Pitfall* (1948), *Crime Wave*

The Killers (Robert Siodmak)

(1954). Serija efektnih vesternov z Randolphom Scottom: *The Man in the Saddle* (1951), *Carson City* (1952), *The Stranger Wore a Gun* (1953), *The Bounty Hunter* (1954). V drami *None Shall Escape* (1944) je nacističnim vojnim zločincem sodil črnc. Curio: snežni vestern *Day of the Outlaw* (1959), v katerem revolverašu zmrzne sprožilec. Plus, prilika o džankiju: *Monkey on My Back* (1957). Na koncu je snemal evropske koprodukcije, včasih nadpovprečno, zelo zeitgeistovsko: *Play Dirty* (1968).

Gordon Douglas. Truma rutinskih, programskih filmov, v katerih se je trlo drugorazrednega materiala in drugorazrednih zvezdnikov, toda imel je tudi dobre trenutke: v filmu *The Devil with Hitler* (1942) na Zemljo pride Satan, da bi Hitlerja prisilil v vsaj eno dobro dejanje, preden ga pošlje v pekel. V petdesetih je dobro, tudi zelo lucidno zajezdil protikomunistično paranojo: *Walk a Crooked Mile* (1948), *I Was a Communist for the FBI* (1951), *Them!* (1955). Efekten film noir: *Kiss Tomorrow Goodbye* (1950). V šestdesetih so mu budžeti zrasli, pa tudi ambicije. Okej vesterni: *The Fiend Who Walked the West* (1958), *Rio Conchos* (1964), *Stagecoach* (1966), *Chuka* (1967), *Barquero* (1970). Njegove A kriminalke s Frankom Sinatro so imele B stas: *Tony Rome* (1967), *The Detective* (1968), *Lady in Cement* (1968).

John Farrow. Posnel je kopico zelo mobilnih, kompleksnih, ekscentričnih, podjetnih, atmosferskih, mračnih in predvsem klasičnih B filmov: *Five Came Back* (1939), *Wake Island* (1942), *The Hitler Gang* (1944), *The Big Clock* (1948), *Night Has a Thousand Eyes* (1948), *Alias Nick Beal* (1949), *Where Danger Lives* (1950). Tudi ko je v film dobil Johna Waynea, je ohranil jezuitsko kompaktnost in magazinsko dinamičnost B filma: *Hondo* (1953), *The Sea Chase* (1955). Ni čudno, pri desetih filmih mu je pri scenariju – in predvsem pri mračnih, bizarnih, eliptičnih dialogih – asistiral John Latimer, ključni noir romanopisec, ki je znal poskrbeti, da je imela tempo tudi atmosfera.

Samuel Fuller. Svoje obsedene, primitivne, odtujene, izčrpane, prestrašene in prizadete junake je poganj po brutalnih, psihotičnih, skorumpiranih bojiščih, nihali med cinizmom, anarhijo, panično moralo, estetiko, tabloidnostjo, impulzivnostjo in biblično nemezo, preziral naciste, komuniste, rasiste in politično korektno filistre, toda pridelal opus in vizijo brez B primere, kjer živijo le trdi žanri – vesterni, vojni filmi in krimiči: *I Shot Jesse James* (1949), *The Baron*

of Arizona (1950), *The Steel Helmet* (1951), *Fixed Bayonets* (1951), *Park Row* (1952), *Pickup on South Street* (1953), *Hell and High Water* (1954), *House of Bamboo* (1955), *Run of the Arrow* (1957), *Forty Guns* (1957), *China Gate* (1957), *Verboten!* (1958), *The Crimson Kimono* (1959), *Underworld USA* (1961), *Merrill's Marauders* (1962), *Shock Corridor* (1963), *The Naked Kiss* (1964), *Shark!* (1967), *Dead Pigeon on Beethoven Street* (1972), *The Big Red One* (1980), *White Dog* (1982), *Les voleurs de la nuit* (1983), *Sans espoir de retour* (1988).

Byron Haskin. Posnel je nekaj povsem solidnih avanturističnih filmov (*Treasure Island*, 1950; *Tarzan's Peril*, 1951; *Long John Silver*, 1954) in dva efektna filma noir (*I Walk Alone*, 1947; *Too Late for Tears*, 1949), svojo pravo nišo pa je našel v sci-fiju, kjer je pokazal velik smisel za žanr in specialne efekte: *The War of the Worlds* (1953), *Conquest of Space* (1955), *From the Earth to the Moon* (1958), *Captain Sinbad* (1963), *Robinson Crusoe on Mars* (1964). In seveda, le kdo bi lahko pozabil na kanibalske marabunte: *The Naked Jungle* (1954).

Stuart Heisler. Dolga, zelo stabilna kariera, polna efektnih trilerjev: *The Monster and the Girl* (1941), *Among the Living* (1941), *The Glass Key* (1942), *I Died a Thousand Times* (1955). Znal je biti tudi zelo angažiran, predvsem ko je šlo za vprašanje rasne diskriminacije: *The Biscuit Eater* (1940), *Storm Warning* (1951), *Hitler* (1962). Le z Bogartom mu ni ravno šlo: *Tokyo Joe* (1949). *Beachhead* (1954) je bil zelo hiter, rafiniran, fluiden akcijski film, iz Susan Hayward pa je naredil srhljivo pijanko: *Smash-Up* (1947).

Phil Karlson. Kralj divjih, brutalnih, kompaktnih, verističnih, urbanih trilerjev, ki niso bili brez genialnih prebriskov, dobre psihologije, nič slabše sociologije in nevrotičnih, konfliktnih figur: *Scandal Sheet* (1952), *Kansas City Confidential* (1952), *99 River Street* (1953), *Tight Spot* (1955), *The Phenix City Story* (1955), *The Brothers Rico* (1957), *The Scarface Mob* (1958). Klasični roparski film: *Five Against the House* (1955). No, pred vsemi temi trilerji je posnel komični triler s Senco (*Behind the Mask*, 1946) in presenetljivo kompleksen, zelo nasičen vestern *Thunderhoof* (1948). V sedemdesetih se je vrnil z dvema sijajnima, sadističnima, histeričnima, deliričnima ruralnima vendetama: *Walking Tall* (1973), *Framed* (1974).

Herschell Gordon Lewis. Eisenstein gorja, groze in gravža. Začel je z "nudističnimi" filmi, potem pa s svojimi sadističnimi, krvavimi, šokantnimi klasikami premaknil meje nasilja in brutalnosti ter lansiral nov žanr – gore: *Blood Feast* (1963), *Two Thousand Maniacs* (1964), *Color Me Blood* (1965). To so bile krvodajalske akcije, nekaj med krvavicami in krvolitjem, hardcore krvavci. Kot je rad rekel: Ni važno, da je film zglangan, važno je, da šokira.

Joseph H. Lewis. Že v prvih filmih, posnetih za beraški PRC (*Bombs Over Burma*, 1942; *Minstrel Man*, 1944) in Monogram (3 x East Side Kids), mu je neslo višje kot drugim, njegov kulturni status pa je vezan predvsem na morbidne, pesimistične, cinične, toda realistične kriminalke o obsedencih in nevrotikih, *So Dark the Night* (1946), *Gun Crazy* (1949), *Undercover Man* (1949) in *The Big Combo* (1954), precej manj pa na PRC film *Secrets of a Co-ed* (1943), v katerem je eksperimentaliziral z 10-minutnim kadrom. Model odličnega B trilerja je vsekakor *My Name Is Julia Ross* (1945), kjer je Nina Foch anticipirala Hitchcockovo *Razupitje*.

Don Siegel. Imel je podobno kariero kot Fleischer: kariero je začel leta 1946 s kul filmom (*Verdict*), svoje prve klasike posnel že v petdesetih, toda v sedemdesetih so bili njegovi filmi še vedno srhljivo sodobni in ostri. Hja, A filme je snemal kot B, tako da ni nikoli pozabil na tempo, akcijski timing, realizem, stresno psihologijo, osamljenega junaka in eksistencialno presijo: *The Big Steal* (1949), *Riot in Cell Block II* (1954), *Baby Face Nelson* (1957), *The Lineup* (1958), *The Killers* (1964). V genialnem sci-fi trilerju *Invasion of the Body Snatchers* (1956) so ljudje postopoma izgubljali identiteto, kar je morda dobra metafora za h'woodske režiserje, toda sam je ni izgubil: *Madigan* (1968), *Charley Varrick* (1973) *The Black Windmill* (1974) in *Telefon* (1977). In seveda, Clint Eastwooda je tako dobro razumel le Sergio Leone: *Coogan's Bluff* (1968), *The Beguiled* (1971), *Dirty Harry* (1971), *Escape from Alcatraz* (1979).

Jacques Tourneur. Imel je zelo neuravnoteženo kariero, ki na začetku, v francoskem obdobju, ni kaj dosti obetala, potem pa je po dopadljivi kriminalki *Nick Carter, Master Detective* (1939) za Vala Lewtona

posnel tri danes klasične, kultne, gotske, tesnobne, hiper ekspresionistične grozljivke, polne fantomov in nestabilnih likov: *Cat People* (1942), *I Walked with a Zombie* (1943), *The Leopard Man* (1943). Po dveh odličnih, kompaktnih, definitivnih filmih noir, *Out of the Past* (1947) in *Berlin Express* (1948), se je razasal v neizravane filme, na dobre stare čase pa je spomnil le še bežno, predvsem v hitrem trilerju *Nightfall* (1956) in gotski ekspresiji *Curse of the Demon* (1958), medtem ko je *The Flame and the Arrow* (1950) le matineja, toda vrhunška.

Edgar G. Ulmer. "Frank Capra studia PRC", "un cineaste maudit", samozvani asistent vseh filmskih genijev (Max Reinhardt, Fritz Lang, F.W. Murnau, G.W. Pabst, Ernst Lubitsch, Cecil B. DeMille, Erich von Stroheim, William Wyler), scenarist, producent, snemalec, scenograf, samozvani "korežiser" prelomnega nemškega filma *Menschen am Sonntag* (1929), režiser židovskih mjuziklov, ukrajinskih komedij, črnskih vesternov, indijanskih socialk in predvsem hišni režiser beraškega studia PRC, za katerega je recimo leta 1945 posnel tri filme: *Club Havana* ("rimejk" Grand Hotela a la Rossellini), *Strange Illusion* (freudovska parafraza Hamleta) in *Detour*, ekstremno morasti, delirično klavstrofobični in dementno fatalistični *film noir*, ki je postal kult kultov in klasika klasik, pa čeprav ga je posnel v petih dneh in za drobiž. Bil je mitomanski grandoman, ki je menda v enem letu posnel 24 vesternov (?), marginelec, daleč od establišmenta in daleč od potrebe po konformizmu, tako da je lahko ustvaril svoj mali, delirični, fantazmagorični, ezoterični, paranoični, disonantni paralelni univerzum brez alibijev, v katerem je žanr prignal do abstrakcije, do paroksizma: *The Black Cat* (1934), *Girls in the Chains* (1943), *Isle of Forgotten Sins* (1943), *Jive Junction* (1943), *Bluebeard* (1944), *The Strange Woman* (1946), *The Naked Dawn* (1955), *The Daughter of Dr. Jekyll* (1957), *The Amazing Transparent Man* (1960).

B po duhu

Robert Aldrich. Po dveh filmih je prerasel statusne okvire B filma in posnel serijo slogovno, ritmično, vizualno in žanrsko odlično informiranih filmov, v katerih je skušal svojo filozofijo in politiko izpovedati v mračnem, krutem, pesimističnem, ciničnem, morastem, stresnem, gotskem, anksioznem, jeznem jeziku B filma: *Apache* (1954), *Vera Cruz* (1954), *Kiss Me Deadly* (1955), *Attack!* (1956), *The Last Sunset* (1961), *What Ever Happened to Baby Jane?* (1962), *Hush... Hush, Sweet Charlotte* (1966). Njegova kariera je podobna Fleischerjevi in Sieglowi – prve klasike je posnel že sredi petdesetih, toda v sedemdesetih so bili njegovi filmi še vedno zelo moderni, kritični in impulzivni: *The Dirty Dozen* (1967), *Too Late the Hero* (1970), *The Grissom Gang* (1971), *Ulzana's Raid* (1972), *Emperor of the North Pole* (1973), *The Longest Yard* (1974), *Hustle* (1975), *Twilight's Last Gleaming* (1977). Brutaliziral je celo žanre, ki že itak slovijo po svoji brutalnosti.

Michael Curtiz. Mnogi njegovi začetni filmi so bili nizkobudžetni, žanrsko raznoliki in agresivni, vizualno inventivni, avstro-ogrsko klavstrofobični, nemško ekspresionistični, warnerjevsko hitri, dobro ritmizirani in kadrirani, eliptični in dialoško poantirani, v skrajni liniji melanholični, cinični, fatalistični in dekadentni, noir: *The Mad Genius* (1931), *The Strange Love* (1932), *Doctor X* (1932), *20.000 Years in Sing Sing* (1933), *The Mystery of the Wax Museum* (1933), *The Kennel Murder Case* (1933), *The Case of the Curious Bride* (1935). Ko so mu budžeti in ambicije narasli, ga je rešila prav ta B poetika: *Captain Blood* (1935), *The Walking Dead* (1936), *The Charge of the Light Brigade* (1936), *Kid Galahad* (1937), *The Adventures of Robin Hood* (1938), *Angels with Dirty Faces* (1938), *Dodge City* (1939), *The Sea Wolf* (1941), *Yankee Doodle Dandee* (1942), *Casablanca* (1943), *Mission to Moscow* (1943), *Mildred Pierce* (1945), *Young Man with a Horn* (1950), *The Breaking Point* (1950), *The Comancheros* (1961). Vse filme – ne glede na žanr – je snemal kot B trilerje.

Delmer Daves. Njegovi vesterni – vedno protirasistični, proindijanski, socialno osveščeni, liberalni – niso bili B po budžetu, ampak po duhu: *Broken Arrow* (1950), *Drum Beat* (1954), *Jubal* (1956), *The Last Wagon* (1956), *3:10 to Yuma* (1957), *The Hanging Tree* (1959). Ker ni bil fanatik individualizma, je znal vedno prisluhniti vsem svojim likom, kompletnemu kolektivu, tudi v drugih filmih: *Pride of the*

Naked City (Jules Dassin)

Bucket of Blood (Roger Corman)

Marines (1945), *The Red House* (1947), *Dark Passage* (1947), *Task Force* (1949).

Edward Dmytryk. Po kopici niskobudžetnih filmov je nase opozoril s filmi *Confessions of Boston Blackie* (1942), *Hitler's Children* (1943), *The Falcon Strikes Back* (1943) in *Tender Comrade* (1944), njegovo zgodnje obdobje pa zaokrožujejo štirje efektni, črni, mestoma halucinantni trilerji: *Murder My Sweet* (1944), *Cornered* (1945), *Crossfire* (1947) in *Obsession* (1949). Leta 1951 so ga zaradi simpatiziranja s komunizmom zaprli ("Hollywood 10"), po vrnitvi iz zapora pa je javno obsodil komunizem in ovadil nekatere kamerade, kar mu je morda prineslo slabo vest, toda tudi precej višje budžete in največje zvezde, ja, superprodukcije, v katerih je njegova vera v kolektivizem, heroizem, dostojanstvo, odrešitev in drugo priložnost postala populistično transparentna. No, duhu B filma se v nekaterih A filmih ni odrekel: *The Sniper* (1952), *Broken Lance* (1954), *The Mountain* (1956), *Warlock* (1959).

Richard Fleischer. Imel je izjemen smisel za akcijo, elipso, tempo, psihologijo in energične pregone v omejenih, tesnih, labirintnih prostorih, predvsem vlakih in kitajski četrti: *The Clay Pigeon* (1949), *Follow Me Quietly* (1949), *Trapped* (1949), *Armored Car Robbery* (1950), *The Narrow Margin* (1952), *Violent Saturday* (1955), *Bandido* (1956). Toda A filmi ga niso ubili, saj jih je posnel kot B: *20.000 Leagues Under the Sea* (1954), *Vikings* (1958), *Fantastic Voyage* (1966), *The Boston Strangler* (1968), *The Last Run* (1971), *The New Centurions* (1972), *Soylent Green* (1973), *The Spikes Gang* (1974), *Mr. Majestyk* (1974).

Henry Hathaway. Original, ki so ga imeli le za obrtnika. Po seriji niskobudžetnih vesternov z Randolphom Scottom, posnetih po romanih Zanea Greya, je hitro zapustil B film (1935 – *The Lives of Bengal Lancer*, *Peter Ibbetson*), toda njegovi najboljši, najbolj originalni, najbolj angažirani in vizualno najbolj eksperimentalni filmi so čisti meta B: *Johnny Apollo* (1940), *Shepherd of the Hills* (1941), *Nob Hill* (1945), *The House on 92nd Street* (1945), *The Dark Corner* (1946), *13 Rue Madeleine* (1947), *Kiss of Death* (1947) in *Call Northside 777* (1948), pa tudi *The Desert Fox* (1951), *14 Hours* (1951), *Diplomatic Courier* (1952), *Niagara* (1953), *Garden of Evil* (1954) in *Five Card Stud* (1968). Brez kozmičnega ali pa liričnega patosa je mešal realizem in tehniko, *noir* in verizem, režiral igralce in kamero, bil pragmatičen in luciden ter unikatno in zelo direktno drsel po tesnobi, nevrozi in nevarnosti.

Anthony Mann. Ni potreboval niti baroka niti supermanskih likov, da bi svojo preprosto mizansceno in linearno naracijo prebodel s popolnim ritmom, zelo grafično topografijo in eksplozivnimi izbruhi nasilja, tako v napetih akcijskih – magari kostumskih – filmih *T-Men* (1947), *Raw Deal* (1948), *Reign of Terror* (1949), *Devil's Doorway* (1950) in *The Tall Target* (1951) kot v dobro budžetirani seriji vesternov z Jamesom Stewartom *Winchester '73* (1950), *Bend of the River* (1952), *The Naked Spur* (1952), *The Man from Laramie* (1955), *The Far Country* (1955). Ko je bil *noir*, je bil atipičen: *Strangers in the Night* (1944), *Strange Impersonation* (1946), *The Furies* (1950). Na stara leta se je predal superprodukcijam (*El Cid*, 1961; *The Fall of the Roman Empire*, 1964), toda v vojni avanturi

The Heroes of Telemark (1965) in genialni špijonadi *A Dandy in Aspic* (1968) so – helas! – opazne njegove B korenine.

Nicholas Ray. Zapisan slavi ostaja kakopak s filmom *Rebel without a Cause* (1955), toda že v briljantnem prvencu *They Live by Night* (1948) je najavil svoj B program: kinetični tempo, intelektualno lucidnost, vizualni forte, afiniteto do agoničnih outsiderjev, eksistencialno tesnobo, absurdni fatalizem, opresivno atmosfero, ki lovi zrak, in paramoralno rousseaujevstvo. To je zanesel tudi v svoje ekscentrične, atipične filme noir: *In a Lonely Place* (1950), *On Dangerous Ground* (1951), *Johnny Guitar* (1954). Ne da se je temu odrekel v drugih filmih: *Knock on Any Door* (1949), *The Lusty Men* (1952), *Bigger Than Life* (1956), *Party Girl* (1958). Sprega z epskim producentom Samuelom Bronstonom je obetala veliko, toda dala je le konec njegove kariere.

Robert Siodmak. Že v Nemčiji se je izkazal, predvsem s kulturnim cineritejem *Menschen am Sonntag* (1929), ki ga je – menda? – korežiral z Edgarjem G. Ulmerjem, v Hollywoodu pa je skupaj zлил naturalizem, fetišizem, moško paranojo, tevtonsko morbidnost in perverzni fatalizem ter se prelevil v nedvoumnega klasika filmov noir: *Phantom Lady* (1944), *Christmas Holiday* (1944), *The Suspect* (1945), *The Killers* (1946), *The Dark Mirror* (1946), *Cry of the City* (1948), *Cross* (1948), *The File on Thelma Jordan* (1950). Tudi v drugih žanrih je pustil globoko sled. Psihotriler: *The Spiral Staircase* (1945). Delirični šoker: *Cobra Woman* (1944). Gusariada: *The Crimson Pirate* (1952). Vestern: *Custer of the West* (1968).

Kralji terorja

Jack Arnold. Pri studiu Universal je posnel serijo efektnih, še danes kulturnih hladnovojnih grozljivk, v katerih so iz veselja prihajali demonični pralci možganov: *It Came from Outer Space* (1953), *The Creature from the Black Lagoon* (1954), *Revenge of the Creature* (1955), *Tarantula* (1955), *The Incredible Shrinking Man* (1957), *Monster on the Campus* (1958), *Space Children* (1958). Navdih za svojo famozno "kreaturo" je menda dobil pri kipcu Oskarja. No, njegova vizualna potenca je bila žal obratnosorazmerna z intrigantnostjo materiala, tudi v trilerju *The Glass Web* (1953), ki se odvrti v TV studiu. Potem je prešaltal na presenetljivo kompetentne komedije: *The Mouse That Roared* (1959), v kateri najmanjša država na svetu napove vojno Ameriki, je klasika (očitno ne le zaradi Petra Sellersa), toda nič manj kot groteskna, samoparodična marihuanska farsa *High School Confidential* (1958). Huh, na stara leta je šical blaxploitation (*Boss Nigger*, 1975).

Gene Fowler, jr. Režiral je le dobri dve leti, a pustil dve kulturni hladnovojni smeti: *I Was a Teenage Werewolf* (1957), *I Married a Monster from Outer Space* (1958). Tudi ko je snemal vesterne (*Showdown at Boot Hill*, 1958) in angažirane filme s Charlesom Bronsonom (*Gang War*, 1958), ni bil nezanimiv.

Karl Freund. *Golem* in *Januskopf* v varieteuju *Metropolisa*? Huh, poglejte si njegovi atmosferski, ekspresionistični, enigmatično kantovski klasiki *The Mummy* (1932) in *Mad Love* (1935).

Bert I. Gordon. V njegovih filmih je bilo vse neprepričljivo, konfekcijsko in infantilno, od pošasti in kostumov do scenografije in

Kiss Me Deadly (Robert Aldrich)

Straight Jacket (William Castle)

specialnih efektov, ki so bili vedno njegova kreacija, toda kljub temu je užival v svojem naivnem spektaklu: *King Dinosaur* (1955), *Beginning of the End* (1957), *The Amazing Colossal Man* (1957), *Attack of the Puppet People* (1958), *War of the Colossal Beast* (1958), *The Spider* (1958), *The Magic Sword* (1962), *The Food of the Gods* (1976), *Empire of the Ants* (1977).

Eugene Lourie. Scenograf, ki se je v petdesetih priključil stampeu paranoičnih filmov o pošastih: *The Beast from 20.000 Fathoms* (1953), *The Colossus of New York* (1958), *The Giant Behemoth* (1959), *Gorgo* (1961). No, njegove pošasti so bile v glavnem patetične mutantske kreature, ki bi se v manj histeričnih časih nemara celo asimilirale.

Ib Melchior. Režiral je le dva filma, toda oba sta postala sci-fi kulta: *The Angry Red Planet* (1959), *The Time Travelers* (1964).

Cinemagični izlet na rožnati Mars in fatalno potovanje skozi čas – ne genialno, toda dovolj čudno.

William Cameron Menzies. Sloviti scenograf, ki je najprej nekaj filmov korežiral, potem pa je v Angliji posnel *Things to Come* (1936), kultni sci-fi o kolapsu družbe. V petdesetih se je vrnil, resda absurdno paranoičen in histerično protikomunističen: *The Whip Hand* (1951), *Invaders from Mars* (1953).

Kurt Neumann. Posnel je kopico Tarzaniad in mikro mjuziklov a la *Fall In* (1943), ki je trajal le 48 minut, toda bolj mu je ležal material, v katerega je lahko spumpal ekspresionistično atmosfero: *The Secret of the Blue Room* (1933), *Unknown Guest* (1943). Najbolj v polno pa je udaril s sci-fijem: *Rocket Ship X-M* (1950), *She-Devil* (1957), *Kronos* (1957), *The Fly* (1958). V slednjem je prišel na svoj kafkovski račun: moški mutira v muho.

Arch Oboler. Radijski avtor, ki je imel strašanski smisel za show. *Bwana Devil* (1952) je bil prvi 3-D film. *The Bubble* (1967) je posnel v "space-vision" tehniki. V filmu *Strange Holiday* (1946) se Claude Rains vrne iz tujine in ugotovi, da so v Ameriki ukiniteli demokracijo. V trilerju *Bewitched* (1945) je imela Phyllis Thaxter dve osebnosti ("V 59 minutah bo mrtva"). V filmu *Five* (1951) atomski holokavst preživi le pet ljudi. Ja, publiki je hotel dati nekaj več. Na svoj pretenciozen, poceni način, ki mu ni ušlo niti Kinseyevo poročilo: *1 + 1: Exploring the Kinsey Reports* (1961). Vse filme je financiral sam!

Fred F. Sears. Umrl je leta 1957, pri štiriinštiridesetih, kar pa ni čudno: v letu svoje smrti je na platno padlo 6 njegovih filmov, leto po smrti pa še 5. Vse je posnel za Columbia, njegov slog pa je bil exploitation: na smrt obsojeni Chessman (*Cell 2455*, *Death Row*, 1955), rokenrol (*Rock Around the Clock*, 1956), najstniško nasilje (*Teen-Age Crime Wave*, 1955), II. svetovna vojna (*El Alamein*, 1953) in predvsem hladnovojna paranoja a la sci-fi: *The Werewolf* (1956), *Earth vs. the Flying Saucers* (1956), *The Giant Claw* (1957). Bombastičen, ne nezanimiv.

George WaGgner. Mali mojster grozljivk studia Universal, ki je znal zelo dobro voditi igralce in atmosfero, tako da njegov horror ni le posneta literatura, ampak... ee, izkušnja: *Man Made Monster* (1941), *Horror Island* (1941), *The Climax* (1944). Definiral je tudi novo filmsko pošast – volkodlaka: *The Wolf Man* (1941).

Fred McLeod Wilcox. Posnel je sicer dva filma o Lassie (*Lassie Come Home*, 1943; *Courage of Lassie*, 1946) in zelo spodobno ekranizacijo romana *The Secret Garden* (1949), toda s šekspirjansko–freudovskim sci-fijem *Forbidden Planet* (1956) je presegel samega sebe.

Jean Yarbrough. Nihal je med komedijami in grozljivkami – med komičnim tandemom Abbott/Costello in filmi, v katerih so bili zombiji tajna ameriška vojska (*King of the Zombies*, 1941). Njegov opus je prostran, eklektičen, čeprav najbolj zanimiv v mraku: *The Devil Bat* (1940), *House of Horrors* (1946), *She-Wolf of London* (1946), *The Brute Man* (1946).

Nadarjeni oportunisti

John G. Adolfi. Najraje je snemal filme o velikih ljudeh, "genijih" (vedno jih je igral George Arliss), da bi lažje prikril svojo negenialnost in neizrazitost. *Alexander Hamilton* (1931), *The Man Who Played God* (1932), *Voltaire* (1933). Cel *Central Park* (1932) je posnel v newyorškem Centralnem parku.

Franklin Adreon. Okej, bolj so mu ležali seriali (*Canadian Mounties vs. Atomic Invaders*, 1953), toda posnel je kul noir (*Terror at Midnight*, 1956) in direktno anticipacijo *Terminatorja* (*Cyborg 2087*, 1966), ki je bila žal preveč lesena, da bi vžgala. Ni vedel, kaj ima v rokah. Delal je prepoceni, da bi vedel. Hej, delal je prepoceni, da bi si lahko sploh kaj domišljjal.

Irving Allen. Kratka serija rutinskih, neangažiranih filmov, toda *16 Fathoms Deep* (1948) ni bil brez sloga. Morda zato, ker je šlo za rimejk in ker je imel pred sabo model. Hja, moral bi snemati le rimejke.

William Asher. Znan po seriji šašavih bikini mjuziklov a la *Beach Party* (1963). Dobro je znal režirati mivko, sonce in surfe, malo manj drugorazredne bende, še najmanj pa igralce, za katere bi bilo itak bolje, da bi se igrali z mivko.

Edward L. Bernds. Ni bil ravno občutljiv, toda pobral je vse, kar je dišalo po senzaciji: *World without End* (1956), *Reform School Girl* (1957), *Queen of Outer Space* (1958), *The Return of the Fly* (1959). Patetično agresiven.

David Bradley. V štiridesetih je s svojim denarjem snemal poceni ekranizacije klasičnih del: *Oliver Twist*, *Peer Gynt*, *Treasure Island*, *Macbeth*, *Julius Caesar*. Po hitu *Dragstrip Riot* (1956) je posnel ambiciozni sci-fi horror *12 to the Moon* (1960), ki pa ga je pokopal.

Edward Dein. *Shack Out on 101* (1955): natararica v boju proti komunizmu. *Seven Guns to Mesa* (1958): eksistencialni vestern. *Curse of the Undead* (1959): vampirski vestern, v katerem lahko vampirja zaustavi le kroglja z miniaturnim križem. *The Leech Woman* (1960): bejba cuza moške hormone. Eh, alkimist, ki pa je skušal biti vsaj zanimiv.

Felix E. Feist. Melodramatičen je bil ne glede na žanr: *The Man Who Cheated Himself* (1950), *This Woman Is Dangerous* (1952), *Donovan's Brain* (1953). Ne brez sadistične domišljije: v filmu *The Deluge* (1933) je New York zgazil vizualno efektni potresni val.

Phil Ford. Preden se je pogreznil v dokaj rutinske vesterne (*Angel in Exile*, 1948; *Trial without Jury*, 1950), je posnel *Valley of the*

The Big Combo (Joseph H. Lewis)

Detour (Edgar G. Ulmer)

Zombies (1946), kjer ni bilo zombijev, le nekaj dobre atmosfere, ki je obetala.

James P. Hogan. Specialist za policijske filme (*Bulldog Drummond*). Ne brez šarma, toda brez ambicij, tudi ko je bil v najboljši in najbolj srhljivi formi: *Queen of the Mob* (1940), *The Mad Ghoul* (1943) & *The Strange Death of Adolf Hitler* (1943), kjer Hitler dobi dunajskega dvojnika.

William K. Howard. Specialist za britanske teme (*Scotland Yard*, 1930; *Transatlantic*, 1931; *Sherlock Holmes*, 1932), zato ne preseneča, da je v Britaniji režiral tudi all-star zgodovinsko dramo *Fire over England* (1937). *Money and the Woman* (1940) je posnel po romanu Jamesa M. Caina, *Bullets for O'Hara* ni bil brez tempa, Orson Welles pa je gotovo videl njegov flashback o magnatu: *The Power and the Glory* (1933).

Rowland V. Lee. Vsestranski, toda vedno statičen in apatičen: *Zoo in Budapest* (1933), *The Son of Frankenstein* (1939), *Tower of London* (1939). Tudi do Fu Manchuja ni kazal več respekta. Tako kot so nekatere ženske nore na uniforme, je bil on nor na kostume: trije mušketirji, kardinal Richelieu, grof Monte Cristo, londonski stolp.

Irving Reis. S svojimi filmi o Falconu in efektnim krimičem *Crack-Up* (1946) je producente očitno tako očaral, da so mu dali nekaj prestižnih projektov (*The Bachelor and the Bobby Soxer*, 1947; *All My Sons*, 1948), po katerih pa je spet zdrsnil v B, toda pod ceno.

Phil Rosen. Ni bil nenadarjen, toda scenariji, bolj ali manj kriminalni (v obeh smislih), so ga silili v prodajanje pod ceno, le včasih pa so mu dali krila: *Shadows of Sing Sing* (1933), *Unwelcome Stranger* (1935), *The Mystery of Marie Roget* (1942), *Charlie Chan in the Secret Service* (1944), *The Secret of St. Ives* (1949).

Roy Rowland. Kariero je končal s špageti vesterni, toda ob nekaj dobrih krimičih (*Scene of the Crime*, 1949; *Rogue Cop*, 1954) je posnel tudi *The 5.000 Fingers of Dr. T* (1953), čudaški sci-fi o morah malega pianista, in šovinistični, mačistični triler *The Girl Hunters* (1963), v katerem je detektiva Mikea Hammerja igral njegov kreator – Mickey Spillane.

Bernard Vorhaus. Spočel je serijo o dr. Christianu (*Meet Dr. Christian*, 1939), potem pa bil intriganten le, če mu je film posnel John Alton (*Mr. District Attorney in the Carter Case*, 1941; *The Affairs of Jimmy Valentine*, 1942; *The Amazing Mr. X*, 1948), ali pa če je v njem igral Turhan Bey (*Bury Me Dead*, 1947). Še bolje je bilo, če je imel oba pri istem filmu: *The Spiritualist* (1948).

Stuart Walker. Ni mu neslo prav daleč, toda posnel je prvi film o volkodlakih (*The Werewolf of London*, 1935) in dve fini ekranizaciji Dickensa, *Great Expectations* (1934) in *The Mystery of Edwin Drood* (1935).

Richard Wallace. Ležali so mu bolj lahkotni, romantični, farsični žanri, ki jih je med drugim nagradil tudi z odlično komično kriminalko *A Night to Remember* (1943), vrhunsko romanco *The Little Minister* (1934), efektno vojno dramo *Bombardier* (1943) in *Tycoon* (1947), v katerem je John Wayne gradil železnico. Malce višji budžeti, dobri scenariji in zvezde naredijo svoje.

Charles Marquis Warren. V svojih romanih (npr. *Valley of the Shadow*), TV serijah (*Rawhide*, *Gusmoke*, *The Virginian*) in filmih je

opeval divji zahod, dokaj himnično in angažirano, pogosto zelo bizarno, nerutinsko, bolj v smislu "zgodovinskega" filma: *Hellgate* (1952), *Arrowhead* (1953), *Seven Angry Men* (1955), *Tension at Table Rock* (1956). Bolj entuziast kot režiser.

Harold M. Young. V Angliji je posnel razkošni špijonski spektakel *The Scarlet Pimpernel* (1934), po vrnitvi v Hollywood pa pristal v B diviziji studia Universal, posnel screwball komedijo *There's One Born Every Minute* (1942), v kateri je debitirala 9-letna Elizabeth Taylor, in prgišče konzumnih filmov: *The Mummy's Tomb* (1942), *I Escaped from Gestapo* (1943), *The Frozen Ghost* (1945), *Trauma* (1962).

Avtorji z alibijem

Lewis Allen. Rad je mešal melodramo in kriminalko, vse skupaj je tudi redno malce spodmaknil in decentiral, suspenz mu ni bil španska vas, toda efektno idejo je vedno prehitro gratiniral s klišeji. Plus: ko mu je melodrama preglasila kriminalko, je film postal dolčas. Bolj mu je ležala akcija kot pa romanca, a tega mu ni nihče omenil, kot da ne bi hoteli, da uspe: *The Uninvited* (1944), *The Unseen* (1945), *So Evil My Love* (1948), *Chicago Deadline* (1949), *Appointment with Danger* (1951), *A Bullet for Joey* (1955), *Illegal* (1955). Curio: *Suddenly* (1954), v katerem Franku Sinatru spodleti atentat na ameriškega predsednika. Plus *Desert Fury* (1947), film noir v Technicolorju!

Earl Bellamy. Vedno zanesljiv. Dva solidna vesterna: *Incident at Phantom Hill* (1956), *Stagecoach to Dancers' Rock* (1962). Okej horror: *Munster, Go Home!* (1966). Okej nadaljevanje filma *Walking Tall* (1975). In okej akcijski krimič: *Speedtrap* (1978).

Hubert Cornfield. *The Night of the Following Day* (1969), njegov onirični triler z Marlonom Brandom (junaki tega filma so bili brez imen), je sicer podcenjen A, toda na začetku kariere je posnel nekaj efektnih, lucidnih, mračnih B krimičev: *Lure of the Swamp* (1957), *Plunder Road* (1957). *Pressure Point* (1962) je pop freudovska študija denacifikacije ameriškega najstnika, v tandemu z Wendkosom pa je razkrinkal pridigarje: *Angel Baby* (1961).

Ray Enright. Hollywood mu je zaupal musical, toda koreografijo je prepustil Busbyju Berkeleyyu (*Dames*, 1934). Zaupal mu je Bogarta, toda pred Casablancu (*The Wagons Roll at Night*, 1941). Zaupal mu je Ginger Rogers, toda brez Freda Astairea (*Twenty Million Sweethearts*, 1934). Zaupal mu je Johna Waynea, Marlene Dietrich in Randolpha Scotta (*The Spoilers*, 1942), toda v času, ko so bili vsi trije brez cene. Ergo, Hollywood mu ni zaupal, sam pa ni bil dovolj samozavesten, da bi vsak njegov film izgledal tako atraktivno kot *Gung Ho!* (1943) ali pa kot triler *Tomorrow at Seven* (1933), v katerem morilec ubija ob sedmih zvečer, vedno pa na žrtvi pusti pikovega asa. Včasih antologijsko luciden: v trilerju *The Silk Express* (1933) je morilsko orodje krogla iz ledu, ki ne pusti sledov. Hja, dobra kost za *Tri Kondorjeve dneve*.

Tay Garnett. Iz spoštovanja do publike in žanra ni kaj dosti eksperimental, ampak je raje služil apetitom – vedno je bil dovolj sentimental, dovolj romantičen, dovolj eksotičen, dovolj avanturističen in dovolj humoren, da je filme režiral skoraj 50 let, običajno na varnih budžetih, skoraj programirano in parazitsko. *The*

Postman Always Rings Twice (1946) je kakopak klasični *noir*, resda pa zelo datiran, kar velja tudi za druge njegove klasike, ki so bile v A spakiran B, toda na rutinski, oportunističen, sekularen način: *China Seas* (1935), *Trade Winds* (1939), *Bataan* (1943), *The Valley of Decision* (1945), *Cause for Alarm* (1951).

Alfred E. Green. Ker je bil rutinski in zanesljiv, mu dela ni zmanjkalo. Sam ni bil nikoli slaven, kar je kompenziral s filmi o slavni (Disraeli, 1929; *The Jolson Story*, 1946; *The Jackie Robinson Story*, 1951; *The Eddie Cantor Story*, 1953). V as-if moraliki *Invasion USA* (1952) Ameriko napadejo Rusi, toda le v glavi hipnotiziranih barskih mušic.

Ben Hecht. Svoja najboljša filma, sicer napol kafkovska poganjka ekspresionizma, je posnel v tandemu s Charlesom MacArthurjem: *Crime without Passion* (1934), *The Scoundrel* (1935). V solo filmih ni bil nič manj čudaški, le še bolj lasciven: *Specter of the Rose* (1946), *Actors and Sin* (1952).

George W. Hill. Bil je tako brutalen, mračen in *hard-boiled*, da ni čudno, da je leta 1934 naredil samomor: *The Big House* (1930), *Min and Bill* (1930), *The Secret Six* (1931), *Hell Divers* (1931), *Clear All Wires* (1933). Brez njega Wallace Beery ne bi bil to, kar je bil.

Jerry Hopper. Vedno zanesljiv in angažiran, ne glede na žanr: *The Atomic City* (1952), *Pony Express* (1953), *Hurricane Smith* (1952), *Private War of Major Benson* (1955). Znal se je prilagoditi, vključno s slogom.

Edwin L. Marin. Njegov opus je podcenjen, običajno reduciran na studijsko ropotarnico, toda vmes najdete tudi odlični *film noir* *Nocturne* (1946), zelo trdo kriminalko *Johnny Angel* (1945), kul umor-v-filmskem-studiu (*The Death Kiss*, 1932), dopadljivo božično priliko *A Christmas Carol* (1938) in prgišče finih vesternov: *The Younger Brothers* (1949), *Colt 45* (1950).

Rudolph Mate. D.O.A. (1949) je klasični *film noir*, malo manj klasični sta zelo temni kriminalki *The Dark Past* (1949) in *Union Station* (1950), medtem ko je sci-fi *When Worlds Collide* (1951) le za silo klasičen. Vse ostalo – vključno z vesterni a la *Branded* (1951), dramami a la *No Sad Songs for Me* (1950) in peplumi – je bil antiklimaks za tako efekten začetek kariere.

Roy William Neill. Za Universal je posnel serijo solidnih filmov o Sherlocku Holmesu (Basil Rathbone & Nigel Bruce): *The Pearl of Death* (1944). Vedno je ustvarjal misteriozno atmosfero, bolj ali manj zato, da bi prikriji svojo očitnost. In včasih mu je uspelo, na črno: *The Black Room* (1935), *Black Angel* (1946). V trilerju *The 9th Guest* (1934) 8 oseb naleti na 8 praznih grobov, ki čakajo na njihova trupla – pred Agatho Christie (*And Then There Were None*).

Max Nosseck. Imel je čut za zvite, grobe, zelo trde krimiče: *Dillinger* (1945), *The Brighton Strangler* (1945), *The Hoodlum* (1951). Toda kot vsi grobijani je bil v resnici romantik, ki je hotel le eno – da bi se lahko pogovarjal z živalmi: *Black Beauty* (1946), *The Return of Rin Tin Tin* (1947).

Joseph Pevney. Tehnično briljantni deček za vse studia Universal, ki so mu najbolj ležale melodrame: *Because of You* (1952). Vedno je

skušal biti angažiran – kritiziral je rasizem, militarizem in delinkvenco, posnel zelo hiter, robusten, zanj atipičen triler *Shakedown* (1950) in TV film *Who Is Black Dahlia?* (1975), ki je navdihnil Jamesa Ellroya.

Arthur Ripley. Po dveh neobičajnih, bizarnih filmih, *Prisoner of Japan* (1942) in *Voice in the Wind* (1944), v slednjem – evropsko počasnem – na koncu vsi umrejo, je posnel dve še bolj neobičajni, že kar halucinantni, delirični, psihedelični kriminalki, *The Chase* (1946) in *Thunder Road* (1958), ki sta postali kulturni, tako prva, posneta po zgodbi Cornella Woolricha, kot slednja, ki je bila kaprica Roberta Mitchuma. A hecno, to je bilo vse – drugih filmov ni posnel! **Sidney Salkow.** Vedno zanesljiv in soliden, primerno vsestranski in produktiven: kul filmi o Lone Wolfu, dobra ekranizacija Jacka Londona (*The Adventures of Martin Eden*, 1942), prorusi *The Boy from Stalingrad* (1942), efektna verzija Custerjevega debakla (*The Great Sioux Massacre*, 1965) in mračni, gotski, srhljivi postholokavstni triler *Last Man on Earth* (1964).

W.S. Van Dyke II. Zelo eklektični studijski režiser, ki je vse filme posnel za MGM, predvsem nižje budžetirane, vključno s serijo o Thin Manu (William Powell & Myrna Loy), genialno komično melodramo *Penthouse* (1933) in gangsteriada *Manhattan Melodrama* (1934), ki je zaslovela po gangsterju Johnu Dillingerju – ustrelili so ga po odhodu iz dvorane, v kateri so vrteli prav to melodramo, ki se konča z eksekucijo gangsterja (Clark Gable).

Richard Wilson. Njegovi mafijski trilerji niso brez resonance in brutalnega, realističnega šlifa: *Al Capone* (1959), *Pay or Die* (1960). Nič manj sadističen ni bil v trendovski, profeministični "vojni spolov" *Three in the Attic* (1968).

L-men

Harry Lachman. Kot ilustrator in postimpresionistični slikar bi imel več šans, tako pa je vzel tisto, kar so mu dali, in se trudil, da ne bi bil preveč specifičen, čeprav mu je včasih uspelo: *Dante's Inferno* (1935), *Charlie Chan at Circus* (1936), *Our Relations* (1936), *They Came by Night* (1939), *Dr. Renault's Secret* (1942).

Charles Lamont. Truma filmov v slogu: postavi kamero in snemaj. Hja, skrbel je za program: Abbott & Costello, Ma & Pa Kettle. Brez navdiha. Vrhunca: *The Long Shot* (1939) & *Salome, Where She Danced* (1945).

Lew Landers alias Louis Friedlander. Najboljši je bil, ko je imel v filmih obsedence: *Raven* (1935), *Power of the Whistler* (1945), *Shadow of Terror* (1945), *The Mask of Dijon* (1946), *Inner Sanctum* (1948). Zelo produktiven (vojni filmi), toda vedno zelo soliden in ambiciozen, občasno tudi kulturni: *Return of the Vampire* (1943). *Conspiracy* (1939) se dogaja za železno zaveso, še preden se je sploh zares pojavila.

Sidney Lanfield. Jazzist in gagman, ki se je udinjal lahkotnim bulvarskim komedijam (Bob Hope), toda s filmom *The Hound of the Baskervilles* (1939) je spočel Foxovo B serijo o Sherlocku Holmesu. (Basil Rathbone & Nigel Bruce).

Arnold Laven. Posnel je malo filmov, toda vedno je bil efekten, realističen in grob, ne glede na žanr, čeprav že v svojem času za

svojim časom. Krimi: *Without Warning* (1952), *Down Three Dark Streets* (1954), *Slaughter on 10th Street* (1957). Sodna drama: *The Rack* (1956). Horror: *The Monster That Challenged the World* (1957). Vestern po Peckinpahu: *Geronimo* (1962), *The Glory Guys* (1965). Dean Martin kot psycho: *Rough Night in Jericho* (1967). Reginald LeBorg. Vsestranski, znan po seriji o Joeju Palooki in šarmantnih komedijah (*San Diego I Love You*, 1944), sicer pa interstudijski trubadur, ki mu je najbolj ležal napol mistični horror: *Calling Dr. Death* (1943), *Destiny* (1944), *Dead Man's Eyes* (1944), *Weird Woman* (1944), *The Mummy's Ghost* (1944), *The Black Sleep* (1956), *Voodoo Island* (1957), *Diary of a Madman* (1963). D. Ross Lederman. Dotaknil se je skoraj vsakega serijskega junaka (Boston Blackie, Whistler, Lone Wolf, Tarzan), čeprav ne povsem apatično. Zelo rad je imel fantomske junake: *The Body Disappears* (1942). Ni čudno, tudi njegovi filmi so bili taki – nevidni. Tudi ko so se gangsterji patriotsko prelevili v protinasistične komandose: *The Racket Man* (1944).

Irving Lerner. Zelo se je trudil, da bi njegove kriminalke izgledale tako detajlno in klinično, kot da so snete z ulice: *Murder by Contract* (1958), *City of Fear* (1959). Ni bil brez ostrine in pretenzij, zato ne preseneča, da je – povsem spodobno, četudi monotono – ekraniziral tudi dve literarni klasiki (*Studs Lonigan*, 1960; *Royal Hunt of the Sun*, 1969).

Henry Levin. Ker je bil vedno priden, programsko zanesljiv in prilagodljiv, je kariero sklenil s kul sci-fijem *Journey to the Center of the Earth* (1959), za katerega je bil bolj kriv scenarist Charles Brackett, MGM–mjuzikli a la *Where the Boys Are* (1960), avanturami Matta Helma in ameriško–britansko–nemško–jugoslovanskimi koprodukcijami a la *Genghis Khan* (1965). Vrhunec: vestern *The Lonely Man* (1957). Toda v krimiču *Night Editor* (1946) je Janis Carter Williama Gargana zaklala med poljubom.

Albert Lewin. Filmski kritik, ki je postal desna roka Irvinga Thalberga in kasneje režiser zelo kultiviranih, rafiniranih, toda za svoje dobro preveč teatrskih in teoretičnih filmov, med katerimi prednjačita *The Picture of Dorian Gray* (1945) in *Pandora and the Flying Dutchman* (1951). Za vseh svojih 6 filmov je napisal tudi scenarije, zelo intelektualne, dekadentne, pogosto dolgočasne – film se mu je pač zdel čudež, okej, kulturni evangelij.

Arthur Lubin. Filmi o govoreči muli Francis so bili njegovo maslo (in Clint Eastwood!), kakor tudi *The Incredible Mr. Limpet* (1964), v kateri je Don Knotts hotel postati riba. No, ta komedija je zelo vplivala na Jima Carreya, pri slovenski povojni publiku pa je bil hit *Ali Baba and the 40 Thieves* (1944). Abbott & Costello se mu lahko zahvalita za *Hold That Ghost* (1940), eno izmed svojih boljših komedij, Karloff & Lugosi pa za *Black Friday* (1940), variacijo na dr. Jekylla in g. Hyde. Znal je biti res kremasto farsičen (*I'm Nobody's Sweetheart Now*, 1940), tudi mračno akcijski (*San Francisco Docks*, 1941).

Edward T. Ludwig. Obtičal je med A in B, hja, kot *Smis Family Robinson* (1940) na tistem eksotičnem otočku, toda motivirali ga niso niti John Wayne (*Wake of the Red Witch*, 1948) niti soliden, paničen material: *The Man Who Reclaimed His Head* (1935), *They Came to Blow Up America* (1943), *The Black Scorpion* (1957).

Levičarji

John Berry. Po prgišču filmov, med katerimi sta tudi dva zelo živčna, socialno obtežena filma noir, *Tension* (1949) in *He Ran All the Way* (1951), in anarhični, bizarni *Casbah* (1948), je padel na protikomunistično črno listo, prebegnil v Francijo, napisal dober krimič (*Ne izdaj me*), pri sinhronizacijah v francoščino posojal glas ameriškim igralcem (Charles Bronson, Lee Marvin), pri sinronizacijah v angleščino pa francoskim (Jean Gabin). Comeback: *Claudine* (1974).

Herbert J. Biberman. Preden so ga zaprli in vrgli na črno listo ("Hollywood 10"), je posnel levičarsko kriminalko *Meet Nero Wolfe* (1936) in protinacistični pamflet *Master Race* (1944), potem pa angažirano, tako rekoč sorealistično dramo *Salt of the Earth* (1954), ki je imela s cenzuro in distribucijo več težav kot pedofilski porniči.

Cy Endfield. Ko je zbežal v Evropo, kjer je posnel nekaj spektakularnih akcijskih fimov (*Mysterious Island*, 1961; *Zulu*, 1964; *Sands of the Kalahari*, 1965), ni mogel reči, da je senator McCarthy prekinil genialno kariero, kajti njegovi ameriški filmi so bili zelo nevpadljivi, celo običajni: *The Underworld Story* (1950). Howard W. Koch. Bolj znan je bil kakopak kot producent, toda pustil je tudi nekaj brutalnih, realističnih trilerjev: *Shield for Murder* (1954), *Big House USA* (1955), *Badge 373* (1973). Bil je derivativen: *Violent Road* (1958) je parafraza *Plaćila za strah*.

Irving Pichel. Korežiral je dve efektni grozljivki, *The Most Dangerous Game* (1932) in *She* (1935), toda kot kaže, ni bil le statist. V njegovem eklektičnem opusu namreč najdete odlično melodramo (*Tomorrow Is Forever*, 1946), odličen film noir (*They Won't Believe Me*, 1947), odlično komedijo zmešnjav (*Something in the Wind*, 1947), odlično ekranizacijo Edgarja Wallacea (*Before Dawn*, 1933), odlično kriminalko (*Quicksand*, 1950), odličen vestern (*Santa Fe*, 1951), odličen sci-fi (*Destination Moon*, 1950) in *Martina Lutherja* (1953), ki ga je tik pred smrtjo posnel v Evropi s protestanskim denarjem. V Curtizovem filmu *British Agent* (1934) je igral Stalina – ironično, v času protikomunistične gonje je pristal na črni listi. Frank Tuttle. Studijski garač, ki mu je ob simpatičnem mjuziklu *Big Broadcast* (1932) uspelo posneti nekaj odličnih kriminalk: *The Glass Key* (1935), *This Gun for Hire* (1942). Za akcijo kakega blaznega smisla res ni imel, a njegovo srce je bilo itak pri bolj lahkotnih, bulvarskih žanrih. •

(Konec v prihodnji številki)

budget job – pregled b režiserjev (II.)

Gilda (Charles Vidor)

B filmi iz zlatega h'woodskega obdobja so idiom samega filma, zato je čas, da se B režiserje razčleni in razloči. Tale drugi del pregleda torej pojasnjuje, kdo je kdo, kdo je kaj posnel in komu je najbolj neslo. Da smo si takoj na jasnem: gre izključno za obdobje med prihodom zvočnega filma in začetkom šestdesetih, kar pomeni, da bodo B režiserji iz druge polovice šestdesetih in sedemdesetih – vključno z vsemi cormanovci – počakali na svojo rundo. Mnogi A režiserji so svoje kariere začeli z B filmi, toda potem so jih tudi hitro zapustili in prešaltali na bolj prestižno studijsko robo – William Wyler (*Her First Mate*, 1933), George Stevens (*Cohens and the Kellys in Trouble*, 1933), Jean Negulesco (*Singapore Woman*, 1941), Douglas Sirk (*Hitler's Madman*, 1943), Fred Zinnemann (*Eyes in the Night*, 1942), Robert Wise (*The Body Snatcher*, 1944), Mark Robson (*The Seventh Victim*, 1943), James Whale (*Journey's End*, 1930), Walter Lang (*Hell Bound*, 1931), Garson Kanin (*A Man to Remember*, 1939), John Sturges (*Mystery Street*, 1950), pa tudi mlajši, recimo Arthur Hiller (*The Careless Years*, 1957), Robert Altman (*The Delinquents*, 1957) in Irvin Kershner (*Stakeout on Dope Street*, 1958). Tale pregled jih zato ne upošteva, upošteva pa mnoge druge, ki so nihali med A in B ali pa so idiom B filma zanesli v svoje A projekte.

marcel štefančič, jr.

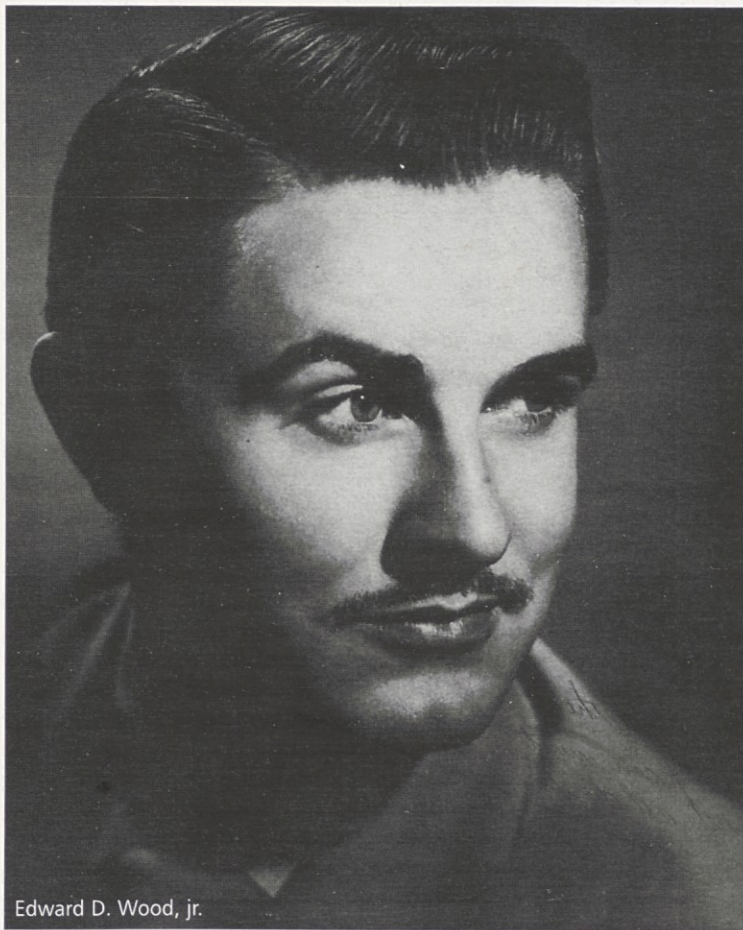

filmi Oscarja Micheauxa

Princi akcije

Burt Balaban. Posnel je malo filmov, toda med njimi sta dve efektni, vplivni, zelo realistični gangsteriadi: *Murder, Inc.* (1960), *Mad Dog Call* (1961). * **Ford L. Beebe.** Akcijski režiser, ki pa je očitno poznal le dva izraza, "action" in "cut": *Night Monster* (1942), *Bomba, the Jungle Boy* (1949), *Killer Leopard* (1954). Bil je čisti stripovski sub: lažno naiven, perverzno šarmanten. Danes bi bil ekspert za kloniranje. Princ serialov: *Flash Gordon's Trip to Mars* (1938), *Don Winslow of the Navy* (1941). * **Spencer Gordon Bennet.** Akcijski režiser, kralj serialov: *The Valley of Vanishing Men* (1942-43), *Secret Service in Darkest Africa* (1943), *The Masked Marvel* (1943), *Haunted Harbor* (1944), *The Tiger Woman* (1944), *Manhunt of Mystery Island* (1945), *Federal Operator 99* (1945), *The Black Widow* (1947), *Superman* (1948), *Batman and Robin* (1949-50), *Mysterious Island* (1951). Vedno je delal poceni, toda sam ni bil poceni. Gledalcu je nudil pravi nadrealistični delirij. Za kino smenal predvsem vesterne in na koncu kariere posnel dva zelo solidna: *The Bounty Killer* (1965), *Requiem for a Gunfighter* (1965). * **William Berke** (alias Lester Williams). Ni bil genij, toda imel je napol infantilno, fanovsko afiniteto do napetih, akcijskih, eksotičnih avantur: *The Falcon in Mexico* (1944), *Dick Tracy* (1945), *Jungle Jim* (1948), *Caged Fury* (1948), *Highway 13* (1948), *I Shot Billy the Kid* (1950). Ne brez sloga. * **Jack Bernhard.** Nišo našel v akciji, a kompetentno, fluidno, angažirano: *Decoy* (1946), *Violence* (1947), *Blond Ice* (1948), *The Second Face* (1950). Bil je ready for TV. * **Rowland V. Brown.** Zelo ambiciozen, zelo nadarjen z odličnim smislom za dialoge, a zelo konflikten in agresiven (udaril je Thalberga), tako da so ga naglasi s kopice filmov, toda s treh gangsterskih ga na srečo niso: *Quick Millions* (1931), *Hell's Highway* (1932), *Blood Money* (1933). In to je bilo tudi vse. Žrtev zarote? * **B. Reeves Eason.** Akcijski režiser, ki je svoje zelo hitre filme – tudi seriale – smenal zelo hitro, pogosto prehitro: *The Vanishing Legion* (1931), *The Phantom Empire* (1935), *Darkest Africa* (1936), *The Kid Comes Back* (1937), *Murder in the Big House* (1942). * **John W. English.** Mojster akcije. Iz svojih filmov in serialov, tako eksotičnih avantur kot vesterinov, je delal divje, agresivne tobogane, brez katerih ne bi bilo Indiane Jonesa in Lukea Skywalkerja: *The Lone Ranger* (1938), *Drums of Fu Manchu* (1940), *Adventures of Captain Marvel* (1941), *King of the Texas Rangers* (1941). * **Robert Florey.** Režiral je prvo komedijo bratov Marx (*The Cocoanuts*, 1929), toda njegova specialnost so bili bolj mračni, gotski trilerji: *Murders in the Rue Morgue* (1932), *King of Alcatraz* (1938), *The Face Behind the Mask* (1941), *Meet Boston Blackie* (1941), *The Beast with Five Fingers* (1946). Vsak B film je razumel kot test, kot avdicijo, zato se je entuziastično trudil, da bi jim dodal intelektualni šlif – ali pa vsaj Akima Tamiroffa. V filmu *Roger Touby*, *Gangster* (1944) slišimo tale dialog: "99 let! Sedel bom 99 let! Ne morem sedeti 99 let – zmešalo se mi bo!" Vzdrži, kolikor pač moreš, Rog. * **Hugo Fregonese.** Kariero je začel z argentinskim popom (*Pampa Barbara*, 1945) in jo končal z

evropopom (Marco Polo, Old Shatterhand, dr. Mabuse), vmes pa posnel nekaj efektnih, napetih, lakoničnih, ostrih akcijskih filmov: *One-Way Street* (1950), *Apache Drums* (1951), *Untamed Frontier* (1952), *Man in the Attic* (1953), *The Raid* (1954), *Black Tuesday* (1954). S klišeji je rokoval graciozno. * **Nick Grinde.** Zelo kultiviran in kinetičen z dobrim očesom za like in tempo: *Public Enemy's Wife* (1936), *Fugitive in the Sky* (1937), *Federal Man Hunt* (1939), *King of Chinatown* (1939), *The Man with Nine Lives* (1940), *Before I Hang* (1940) in *Hitler – Dead or Alive* (1943), kjer se za milijonsko nagrado, razpisano na glavo Adolfa Hitlerja, borijo trije gangsterji. Vedel je, da so B filmi standard zase. * **William Keighley.** Studio Warner mu je dajal B naloge, tako komedije kot zgodnje in pozne Errole Flynne (*The Prince and the Pauper*, 1937; *The Master of Ballantrae*, 1953), ga celo z Michaelom Curtizom podpisal pod *Adventures of Robin Hood* (1938), toda najbolj pri sebi je bil v akcijskih kriminalkah, ki niso bile brez tempa: *G-Men* (1935), *Bullets or Ballots* (1936), *Each Dawn I Died* (1939), *Torrid Zone* (1940). * **Lewis R. Seiler.** Specialist za akcijske filme: *Crime School* (1938), *King of the Underworld* (1939), *Dust Be My Destiny* (1939), *Big Shot* (1941). Znal je biti zelo realističen: *Guadalcanal Diary* (1943). * **Paul Wendkos.** Po superiornem, inteligentnem filmu noir *The Burglar* (1957), posnetem po scenariju Davida Goodisa, je posnel še nekaj solidnih kriminalk (*The Case Against Brooklyn*, 1958), nekaj solidnih vojnih filmov (*Tarawa, Beachhead*, 1958), nekaj solidnih vesterinov (*Face of a Fugitive*, 1959; *Cannon for Cordoba*, 1970) in obsodbo evangelizma (*Angel Baby*, 1961), preden se je vdal televiziji, čeprav ne čisto pod ceno. * **Alfred Louis Werker.** Njegovi trilerji so bili zelo intrigantni, inteligentni, angažirani, kompaktni in realistični: *Shock* (1946), *Repeat Performance* (1947), *He Walked by Night* (1948), *Walk East on Beacon* (1952), *Three Hours to Kill* (1954). Sherlocka Holmesa (*The Adventures of Sherlock Holmes*, 1939) je razumel bolje kot drugi, pa tudi bankirsko dinastijo Rotschild (*The House of Rotschild*, 1934) in pse (*My Pal Wolf*, 1944). Njegovi vesterini niso bili neoriginalni, zlasti *The Last Posse* (1953). * **William Witney.** Kralj serialov – v tandemu z Johnom Englishom je za studio Republic posnel nekaj najboljših, najbolj udarnih, najbolj posnetih, najbolj napetih, najbolj ritmiziranih, mestoma že kar nadrealističnih in najbolj vplivnih feljtonov, zelo mobilnih, z vrhunskim smislom za prostor, dekor, efekte in montažo: *The Lone Ranger* (1938), *Daredevils of the Red Circle* (1939), *Drums of Fu Manchu* (1940), *The Adventures of Captain Marvel* (1941), *Dick Tracy vs. Crime, Inc.* (1941), *G-Men vs. the Black Dragon* (1943). A bil je tudi stahanovski kralj vesterinov, ki po tempu in akcijskem kvocientu niso zaostajali za seriali: *The Outcast* (1954), *Stranger at My Door* (1956). Pregon kočije je bil njegova specialiteta: *Spoilers of the Plains* (1951). Gangsteriada *The Bonnie Parker Story* (1958) je mali kulturni dragulj, vojni film *Paratroop Command* (1959) ni brez roba, narko triler *The Cool and the Crazy* (1958) pa je eden izmed mnogih njegovih poznih "I-was-a-teenage-rock'n'roll-delinquent" filmov.

Edward D. Wood, jr.

Ekscentriki

Victor Adamson. Pisalo je: "Victor Adamson predstavlja Arta Mixa v filmu *Denverja Dixona*". Vse troje – Victor Adamson, Art Mix in Denver Dixon – je bil isti človek, Adamson, one-man show. Ni miksal arta, ampak džank. V tridesetih je pacal tako poceni kavbojske filme (*Mormon Conquest*, 1938), da se mu je še rodil poceni sin – Al. Ki je postal čip zase. * **Richard L. Bare.** Posnel je enega izmed prvih študentskih filmov (1935, USC), napisal enega izmed najboljših režijskih priročnikov (*The Film Director*, 1971), režiral nekaj najboljših epizod TV serije *Twilight Zone* in posnel kuriozum *Wicked, Wicked* (1973), v katerem je bil ekran ves čas razcepljen. Vse ostalo je začuda le rutina. * **Wesley E. Barry.** Po nekaj absolutno pozabnih rutinah je svoj opus sklenil z nepozabno statičnim sci-fijem *Creation of the Humanoids* (1962), ki je bil tako monoton, da je navdušil Andyja Warhola. * **Frank Buck.** Snemal je filme z živalmi, "živalske filme", kobajagi dokumentarce, toda menda je goljufal in uporabljal dresirane živali: *Jungle Menace* (1937); *Jacare, Killer of the Amazon* (1942). * **Yakima Canutt.** Sloviti kaskader, ki je posnel tudi nekaj rutinskih, programskih vesternov, v katerih pa ironično ni bilo kakih velikih kaskaderskih dosežkov: *Sons of Adventure* (1948). * **Hugo Haas.** Primer patološkega mazohista. V svojih filmih je kar sam vedno igral ostarelega, neprivlačnega, spolno frustriranega moškega, ki ga omreži, obsede in mastno poniža ter uniči kaka Lola-Lola: *Pickup* (1951), *Strange Fascination* (1952), *Bait* (1954), *The Other Woman* (1954), *Thy Neighbor's Wife* (1955). * **Leslie Stevens.** Ekscentrik, sin viceadmirala, ki je svoj prvi film posnel doma z ženo v glavni vlogi (*Private Property*, 1960), drugega v esperantu (*Incubus*, 1962), v tretjem – kultu *Hero's Island* (1962) – pa je sintetično povzel svojo poetiko, katere rdeča nit so spolna frustracija, obsedenost in tisti mračni predmet poželenja. Naslednji film je posnel šele leta 1987: *Three Kinds of Heat*, malo akcijsko pirueto video buma. * **Edward D. Wood.** Gverilski, hazarderski, ekspresni režiser matinejskih šokerjev z mutantskimi pošastmi, zombiji in vesoljskimi spakami, ki velja za najslabšega režiserja vseh časov, njegov sci-fi šoker *Plan 9 From Outer Space* (1956) pa za najslabši film vseh časov. V petdesetih je snemal grozljivke, ki so bile za okus ljudi iz tridesetih. In to je počel brez distance. Slepo je verjel vase, pa čeprav se je vedno zdelo, kot da je filme snemal v garaži ali pa na slabo založeni kuhinjski mizi: *Glen*

or *Glenda* (1953), *Sinister Urge* (1960). * **Albert Zugsmith.** Producent, showman in režiser, ki je snemal predvsem eksploatacijske "seksi" farse za žurersko mulatijo in študentarijo: *College Confidential* (1960), *Sex Kittens Go to College* (1960), *Confessions of an Opium Eater* (1962).

Bejbe, črnici & zvezdniki

Dorothy Arzner. H'woodska kvazi feministka. Rdeča nit: moški si skušajo podjarmiti ženske, ki pa se skušajo osvoboditi. Njen slog je bil preveč suhoparen, zgolj opazovalen, klišejski, brez zased, ujet v žanrski seksizem. *Working Girls* (1931), *Merrily We Go to Hell* (1932), *Christopher Strong* (1933). * **Lionel Barrymore.** Zvezdnik, ki se je po potrebi prelevil v impersonatorja Toda Browninga: *Madame X* (1929), *The Unholy Night* (1929), *The Green Ghost* (1929). * **Paul Henreid.** Tiha dunajska melanholija grabi njegove male, kompetentne, brutalne, modne, celo najstniške trilerje: *A Woman's Devotion* (1956), *Live Fast, Die Young* (1958), *Girls on the Loose* (1958), *Dead Ringer* (1964). Za romantičnega zvezdnika je bil presenetljivo odločen. * **Leslie Fenton.** Minorni zvezdnik, ki je postal režiser, sicer ambiciozen, toda fleksibilen: Svetnik, lahkotne komedije, teksaški rendžerji (*Streets of Laredo*, 1949), novinarski triler *Tell No Lies* (1939) in *Saigon* (1948), v katerem ameriški vojaki v Vietnamu izvedejo rop – leta 1948! * **Ida Lupino.** Snemala je tematske, angažirane, celo feministične filme o posilstvu (*Outrage*, 1950), bigamiji (*The Bigamist*, 1953), kulturi slave (*Hard, Fast, and Beautiful*, 1951) in nasilju (*The Hitch-Hiker*, 1953). Za svoje dobro preveč didaktična in humanitarna, toda presenetljivo originalna, polemična in osvobodjena. * **Oscar Micheaux.** Le za silo nadarjeni črnc, ki je bil one-man-band: svoje filme, zelo bele pravzaprav, je sam napisal, režiral, produciral, montiral, financiral in distribuiral. Komaj so stali skupaj: *The Exile* (1931), *Ten Minutes to Love* (1932), *Lying Lips* (1933), *Underworld* (1936). * **Ray Milland.** Zvezdnik, ki je posnel nekaj zelo finih, napetih, tesnobnih, tako rekoč eksistencialnih moralk, v katerih so junaki bežali pred egoizmom, linčem, komunizmom, naciji in atomskim holokavstom: *A Man Alone* (1955), *Lisbon* (1956), *The Safecracker* (1957), *Panic in Year Zero* (1962). * **George Montgomery.** Philip Marlowe (*The Brasher Doubloon*), ki je vse svoje štiri filme posnel na Filipinih, tudi najboljšega, akcijski stampedo *The Steel Claw* (1961). * **Robert Montgomery.** Bogato igralsko kariero je dopolnil z odličnim filmom noir *Ride the Pink Horse* (1947) in popkulturno ekstravaganco *Lady in the Lake* (1946), v kateri so bile oči detektiva Philipa Marlowea objektiv "prvoosebne" kamere (Marlowea igra kamera!). Eksperiment, ki je za imitatorje pustil le drobiž, a po drugi strani – tudi on je bil le imitator žanra. * **Spencer Williams.** Povsem neodvisni črnski režiser, ki je filme – zelo amatersko – snemal za drobiž. Včasih je imitiral Bunuela (*Blood of Jesus*, 1941), včasih pa specialne efekte sunil Meliesu (*Go Down Earth*, 1945). V mjuziklu *Jivin' in Be-Bop* (1947) mu je igral Dizzie Gillespie ("Salt Peanuts").

Enodnevniki

Laslo Benedek. Zelo ambiciozen, z nosom za intriganten, udaren material, ki pa je v njegovih rokah postal nekaj povprečnega: *Death of a Salesman* (1951), *Namu, the Killer Whale* (1966), *The Night Visitor* (1971). V zgodovini filma ga drži le en film: *The Wild One* (1953). Pa še tega je režiral on, hočem reči – ta film o srhljivi motobandi, ki jo furata Marlon Brando in Lee Marvin, je bil v svojem času srhljivo subverziven, danes pa je srhljivo datiran. * **Otto Brower.** Tipični akcijski režiser, bolj ali manj rutiner (*Road Demon*, 1938), toda krimi melodrama *Behind Green Lights* (1946), ki se odvrti v eni noči na policijski postaji, je interakcijska bravura. "That stiff died owin' me!" * **Roy Del Ruth.** Studio mu je dajal le drugorazredne derivate, občasno kak musical, toda njegov *Maltese Falcon* (1931) je tako dober, da ga fani Johna Hustona vedno raje zamolčijo. * **Norman Foster.** Snemal je derivatne, programske filme o gospodu Motu, Charlieju Chanu, Scotland Yardu in Davyju Crockettu, toda doletela ga je čast, da je dokončal Wellesov kulturni *Journey into Fear* (1943). Sam je bil daleč od ekspertize, čeprav povsem kompetenten, tudi ko je režiral komične melodrame (*I Cover Chinatown*, 1936), hard-boiled (*Kiss the Blood Off My Hands*, 1948) ali pa freudovski vestern (*Rachel and the Stranger*, 1948). * **Louis Gasnier.** Posnel je

kopico filmov, nemih in zvočnih, na začetku užival v slavi, po prihodu zvoka pa je utonil v rutini. Tudi film *Reefer Madness* (1939), v katerem tip pod vplivom marihuane povzroči prometno nesrečo in potem zbeži, je bil le rutina, toda kasneje je zaradi svoje smrtno resne obsodbe marihuane postal kulturna roba. * **Herk Harvey**. Morbidni triler *Carnival of Souls* (1962), posnet v Kansasu za 30.000 USD, je z leti postal mali kulturni enojnik: bejba preživi utopitev in obvisi v nekakem pol življenju. * **Harry Horner**. Zelo eklektičen, tudi v svojih finih krimičih: *Beware, My Lovely* (1952), *Vicki* (1953), *A Life in the Balance* (1955). V legendi ga drži predvsem divji, histerični, protikomunistični *Red Planet Mars* (1952): na Marsu odkrijejo Boga, in vivo, kar povzroči kolaps ateizma, komunizma in Sovjetske zveze. * **H. Bruce Humberstone**. Na začetku je cepal Charlieje Chane in Reporterje, na koncu pa Tarzane, toda vmes je posnel kopico solidnih filmov – *The Quarterback* (1940) – in odličnih whodunit *I Wake Up Screaming* (1941). * **Boris Ingster**. Preden se je vdal TV, je posnel le tri filme, toda med njimi je bil tudi prvi, zelo nadrealistični film noir: *Stranger on the Third Floor* (1940). *Southside 1–1000* (1950) je bil posnet v bolj doku slogu. * **Joseph M. Newman**. V inteligenci in ambicijah je zelo nihal, toda ko je bil inteligenčen, je bil res inteligenčen, pa čeprav le periferno: *711 Ocean Drive* (1950), *The Human Jungle* (1954), *This Island Earth* (1955). Na koncu je prešaltal na insiderske storije, zelo banalne pravzaprav: *The Big Circus* (1959), *King of the Roaring 20s* (1961), *The George Raft Story* (1961). Vrhunec: sadistični vestern *Fort Massacre* (1958). * **Ralph Murphy**. Že s trilerjem *70.000 Witnesses* (1932), v katerem umor na nogometni tekmi vidi 70.000 prič, je anticipiral De Palmine *Kačje oči*, krimič *Men Without Names* (1935) je bil intriganten in dobro tempiran, *The Man in Half-Moon Street* (1944) pa je bila mračna, srhljiva, zelo eksistencialna variacija na sliko Dorian Graya, v kateri je bil Nils Asther 90-letnik v 35-letnem telesu. * **John Reinhardt**. Leta 1947 je z denarjem naftnega magnata Jacka Wratherja in z Donom Castleom v glavni vlogi posnel dva odlična, dinamična trilerja: *The Guilty*, posnet po zgodbi Cornella Woolricha, je predstavljal soočenje z enojajčima dvojčicama, *High Tide*, posnet po romanu Raoula Whitfielda, pa je povezal medije in gangsterje. * **Russell Rouse**. Mož idej, prebliskov & konceptov. Njegov mračni špijanski triler *The Thief* (1952), v katerem slišimo le naravne zvoke, nobenih dialogov (nem, a zvočen), je kakopak klasika, toda tudi v vesternu *The Fastest Gun Alive* (1956) je postregel z revolveraško bravuro. Bil je redkih, mračnih besed: *The Well* (1951), *New York Confidential* (1955), *A House Is Not a Home* (1964). * **Maxwell Shane**. Kariero je začel z odličnim, napetim, inteligentnim trilerjem *Fear in the Night* (1947), posnetem po zgodbi Cornella Woolricha, potem pa kljub angažmaju ni več tako blestel, dokler se ni skušal odkupiti s filmom *Nightmare* (1956), rimejkom svojega prvenca. * **Benjamin Stoloff**. Posnel je prvo verzijo vesterna *Destry Rides Again* (1932), v legendi pa se je prilepil s trilerjem *Night of Terror* (1933), v katerem manijak na koncu gledalce poprosi, da naj tistim, ki filma še niso videli, ne izdajo razpleta. * **Ted Tetzlaff**. Brillantni snemalec, ki mu je veliki met uspel z danes kulturnim trilerjem *The Window* (1949), v katerem dečku nihče ne verjame, da je videl umor – razen morilcev. Eksotika *Son of Sinbad* (1955) ni brez fanov, tudi njegov *Johnny Alegro* (1949) ni slab, sploh pa ni brez zveze s trilerjem *The Most Dangerous Game*. * **Burt Topper**. Po nekaj solidnih vojnih filmih je posnel angažirano – no, tabloidno – najstniško dramo *The Diary of a High School Bride* (1959), nekaj let kasneje pa svojo malo klasiko, psihotriler *The Strangler* (1964), ki mu žal ni znal slediti. * **Charles Vidor**. Bil je vsestranski studijski joker, specialist za biografije “velikanov” (Chopin, Liszt, Hans Christian Andersen, Ruth Etting, Joe E. Lewis), njega samega pa med velikane lepi *Gilda* (1946), zelo erotičen film noir z Rito Hayworth, in nekaj solidnih žanrskih filmov: *The Arizonian* (1935), *Muss ‘em Up* (1936), *Blind Alley* (1939), *Ladies in Retirement* (1941), *The Desperadoes* (1943). * **Don Weis**. Vedno je skušal biti le lahkoten, zabaven, norčav, poskočen, optimističen in nič več, zato je končal na plaži studia AIP: *The Affairs of Dobie Gillis* (1953), *Pajama Party* (1964), *The Ghost of the Invisible Bikini* (1966). No, njegova avanturistična bajka *The Adventures of Haiji Baba* (1954) je bila na nekaterih koncih sveta kult.

Princi terorja

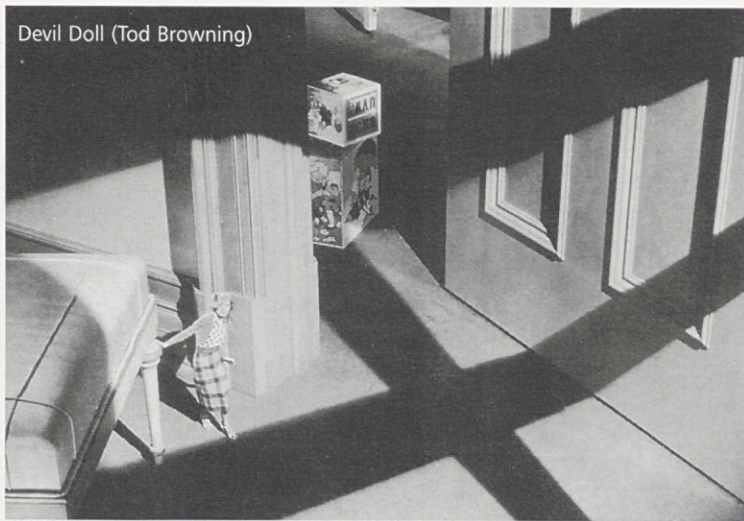
Victor Halperin. Velik stilist, nor na mračno atmosfero, izumitelj zombijev: *White Zombie* (1932). V hororju *Revolt of the Zombies*

Robert Montgomery

(1936) postanejo zombiji vojska I. svetovne vojne. Horror je bil res njegov brio: *Supernatural* (1933), *Buried Alive* (1940). * **Erle C. Kenton**. Dobra adaptacija H.G. Wellsa (*Island of Lost Souls*, 1932), nekaj rutinskih komedij (Abbott & Costello), v štiridesetih pa je poskrbel za napol klasični revival klasičnih Universalovih pošasti: *The Ghost of Frankenstein* (1942), *House of Frankenstein* (1945), *House of Dracula* (1945). * **Nathan (Hertz) Juran**. Po nekaj statičnih vesternih in dveh grozljivkah du jour (*The Black Castle*, 1952; *The Deadly Mantis*, 1957) je posnel serijo sci-fijev, ki so postali pojem dobro obdelanega in bogato dekoriranega sci-fija: *20 Million Miles to Earth* (1957), *Seventh Voyage of Sinbad* (1958), *Attack of the Fifty-Foot Woman* (1958), *The Brain from Planet Arous* (1958), *First Men in the Moon* (1964). * **Steve Sekely**. V filmu *Women in Bondage* (1943) je razkril, kako nacistični režim degradira nemške ženske. Hja, kozmopolit, ki pa je bil za svoje dobro preveč prilagodljiv: *Revenge of the Zombies* (1943), *Behind Prison Walls* (1943), *Waterfront* (1944), *My Buddy* (1944), *Lady in the Death House* (1944). *The Day of the Triffids* (1963) je absurdno čudaška ekranizacija Wyndhamovega sci-fija o invaziji kanibalske vegetacije. * **John Sherwood**. Po dopadljivem, dokaj originalnem vesternu *Raw Edge* (1957) je posnel smešni, patetično pretenciozni sci-fi grozljivki: *Monolith Monsters* (1958), *The Creature Walks Among Us* (1958). * **Curt Siodmak**. Legendarni scenarist, ki je posnel tudi nekaj čudnih, toda preveč literarnih grozljivk: *Bride of the Gorilla* (1951), *The Magnetic Monster* (1953), *The Devil's Messenger* (1962). * **Herbert L. Strock**. Mali princ groze & terorja, ki je znal iz malega budžeta stisniti fino dozo gotske agresivnosti: *Gog* (1954), *I Was a Teenage Frankenstein* (1957), *How to Make a Monster* (1958), *The Crawling Hand* (1964), *Monster* (1979). * **W. Lee Wilder**. Ne ravno nadarjen, čeprav ekstremno, naravnost zunajzemeljsko mračen: *The Glass Alibi* (1946), *The Vicious Circle* (1948), *Killers from Space* (1954), *Spell of the Hypnotist* (1956), *The Man without a Body* (1957). * **Frank Wisbar**. Še en nemški režiser, ki je beraški studio PRC – v istem času kot Ulmer – okrepil z mračno, morbidno, fantazmagorično, hiper ekspresionistično atmosfero: *Strangler of the Swamp* (1945), *Lighthouse* (1946), *Secrets of Sorority Girl* (1946). * **Irwin S. Yeaworth**. Posnel je le dva filma, toda oba sta mali, zabavni, samoironični sci-fi klasiki: *Blob* (1958), *Dinosaur* (1960).

Devil Doll (Tod Browning)

Post-Nemci

Clarence Badger. Človek, ki je lansiral Claro Bow: *It* (1927). Večina njegovega opusa sega v nemo obdobje, v zvočnem pa je posnel 10 komedij, občasno prijetno sofisticiranih: *When Strangers Marry* (1933). * **Reginald Barker.** V nemem obdobju je imel širši zamah (kul vesterni a la *Carmen of the Klondike*, 1918), zvok pa ga je skrčil, kar se je zgodilo mnogim režiserjem, ki so svoje kariere iz nemega obdobja potegnili v zvočno. Zvok je ubil mobilnost in kreativnost kamere, tako da so tudi njegovi najboljši filmi zelo statični: *The Moonstone* (1934). Pod milim nebom se je bolje znašel kot pa v studiu. * **Harry Beaumont.** Tudi zanj bi bilo bolje, če zvok ne bi prišel, kajti po mjuziklu *Broadway Melody* (1929) se je zavlekel med lahkotne, neobvezne, neangažirane komedije: *Unashamed* (1932), *Are You Listening* (1932), *Murder in the Private Car* (1934). * **Charles J. Brabin.** Po prihodu zvoka se je nekaj let trudil, da bi se prebil do prestižnih A filmov, a mu ni uspelo: *Beast of the City* (1932), *The Mask of Fu Manchu* (1933). Potem se je izpisal. * **Tod Browning.** Statusno je bil vedno daleč od B filma, toda njegove neme grozljivke in zvočne klasike *Dracula* (1931), *Freaks* (1932), *Mark of the Vampire* (1935), *The Devil Doll* (1936) in *Miracles for Sale* (1939) kažejo veliko afiniteto do gotskega B materiala. Podobno kot Clarence Brown, John Cromwell in Frank Borzage, ki so bili prav tako vedno daleč od B filma, je zelo vplival na B filme – heh, bolj kot B filmi nanj. * **Elmer Clifton.** Po prihodu zvoka je delal le še za najbolj revne studie, toda v zelo omejenih pogojih ni bil nič višji od budžeta: *Swamp Woman* (1941), *City of Missing Girls* (1941), *Hard Guy* (1941), *Seven Doors to Death* (1944). To niso bili filmi, ampak sufleji. * **Alan Crosland.** Po dolgi seriji nemih filmov je zaslovel s prvim zvočnim filmom, *The Jazz Singer* (1927), toda zvok ni bil njegov kopilot. Nikoli se ni namreč prebil, čeprav je bil *Massacre* (1934) primer razsvetljenega, proindijanskega vesterna. * **James Cruze.** Po bogati karieri v času nemega filma je tudi po prihodu zvoka kazal angažiranost, raznovrstnost, formalno pismenost in smisel za kamero: *The Great Gabbo* (1929), *Sutter's Gold* (1936), *The Gangs of New York* (1938). * **E.A. Dupont.** Nemški nemi mojster (*Variete*, 1926), ki mu je Hollywood namenjal nesramno bedno robo, tako da je bil le redko zanimiv: *The Scarf* (1951). * **Allan Dwan.** Nemi & zvočni maestro, obskurni klasik, ki je vedno kazal afiniteto do B. Kul musical: *The Three Musketeers* (1939). Kul Shirley Temple: *Heidi* (1937). Kul melodrama: *Suez* (1938). Kul komedija: *Brewster's Millions* (1945). Kul horror: *The Most Dangerous Man Alive* (1961). Kul vestern: *Tennessee's Partner* (1955). Kul krimič: *The River's Edge* (1957). Kul ženski film: *The Woman They Almost Lynched* (1953). In kvintesenčni vojni film: *Sands of Iwo Jima* (1949). Vsestranski, fleksibilen in produktiven, toda vedno oseben, eleganten, ambiciozen, domiseln. Zanj ni bilo nič poceni. Kar pa ne pomeni, da je bil vsiljiv. Prej narobe, težko boste našli manj pretencioznega režiserja. * **Archie Mayo.** Dober obrtnik, a nič več, kar se lepo vidi tako v eksotiki *The Adventures of Marco Polo* (1938) kot v parodiji Casablance, *A Night in Casablanca* (1946), ki je najavila parodije filmov in pokopala brate Marx. Moral bi se držati kriminalk: *The Mayor of Hell* (1933), *The Petrified Forest* (1936), *Black Legion* (1936). * **Richard Oswald.**

Nemški maček, ki je v času Hitlerja po dolgi seriji nemih filmov prebegnil v Francijo in potem Ameriko, kjer pa je posnel le nekaj rutinskih filmov: *Isle of the Missing Men* (1942). Ekspresionizem in Max Reinhardt sta se čutila le by default. * **George B. Seitz.** Zelo kultiviran v nemem obdobju, po prihodu zvoka pa je padel v programsko robo, recimo v serijo o Andyju Hardyju (začenši s *Family Affair*, 1937). Le občasno atraktiven in ambiciozen: *The Drums of Jeopardy* (1931). * **Richard Thorpe.** Že pred prihodom zvoka je posnel kakih 50 filmov, potem pa – za razliko od drugih avtorjev v tej sekciji – še kakih 100, žanrsko in budžetno zelo različnih. Še najboljše so mu šle zgodovinske fantazije: *Ivanhoe* (1952), *The Prisoner of Zenda* (1952), *Knights of the Round Table* (1953), *Quentin Durward* (1955). Med njegovimi B filmi, za svoje dobro vedno preveč rutinskimi in transparentnimi, najdete Tarzane, Thin Mana, sci-fi *Murder at Dawn* (1932), odlični psihotriler *Night Must Fall* (1937), boksarsko gangsteriada *The Crowd Roars* (1938), špijonado *Above Suspicion* (1941), napet patriotski triler *Joe Smith, American* (1944), soliden doku triler *The Unknown Man* (1951) in kul vendeto *The Black Hand* (1950).

Stahanovci s šlifom

Lloyd Bacon. Legitimiral je studijski tekoči trak. Ker je razumel studijsko poetiko, je posnel kopico filmov (tudi A, pogosto na meji), v katerih pa je le to, kar se vidi, nič več, tudi ko se zdi, da se je presegel: *San Quentin* (1937), *Action in the North Atlantic* (1943), *The French Line* (1954). Ne pozabite: plesne točke v mjuziklih *42nd Street* (1933), *Footlight Parade* (1933) in *In Caliente* (1937) je zrežiral Busby Berkeley, filmi, v katerih najdete Humphreya Bogarta, pa niso prequels Casablance. * **Charles T. Barton.** Dolga serija programskih filmov. Zadolžen za Abbotta in Costella: *Abbott and Costello Meet Frankenstein* (1948). Bil je njun avtor. Ko je snemal komične grozljivke, je pokazal rešpekt do komedije in grozljivke. *Beautiful But Broke* (1944) je za njegove standarde že kar mojstrski musical, pravi trans z Ann Miller pa predstavlja *Reveille with Beverly* (1943), anticipacija agresivnih mjuziklov Richarda Lesterja (*Hard Day's Night*). * **Christy Cabanne.** Posnel je toliko filmov, da bi pričakovali le brezosebno štepanje, toda za razliko od mnogih drugih stahanovcev je premogel ravno dovolj osebnosti in samospoštovanja, da je v filmih izkoristil tiste male trenutke svobode: *Midnight Patrol* (1932), *World Gone Mad* (1933), *Jane Eyre* (1934), *Behind the Green Lights* (1935), *We Who Are About to Die* (1936), *The Mummy's Hand* (1940), *The Man Who Walked Alone* (1945). * **William B. Clemens.** Specialist za serije: Nancy Drew, Torchy Blane, Falcon, Philo Vance, Dead End Kids. *Knockout* (1941) je bil presenetljivo udaren boksarski film, *Crime by Night* (1944) ni bil brez fanov, s filmom *Devil's Island* (1938) je užalil Francoze in njihov penalni sistem, *Night in New Orleans* (1942) pa je whodunit po scenariju Jonathana Latimerja, v katerem Patricia Morrison bere roman *Lady in the Morgue*, ki ga je napisal Latimer. * **Joseph Kane.** Čelist, ki je posnel več kot 100 proruralnih, antimestnih, akcijsko bombastičnih vesternov: *Springtime in the Rockies* (1937), *Days of Jesse James* (1939), *Colorado* (1940), *The Road to Denver* (1953). Iz vesterna je naredil antikorporacijski zakon. V filmu *The Great Train Robbery* (1941), ki ni bil vestern, roparji odpeljejo cel vlak, ne le zlato! * **Louis King.** Posnel je svojega Charlieja Chana in svoje Bulldoge Drummonde, svoje rimejke (*The Way of All Flesh*, 1940), svoje sequels (*Thunderhead*, 1945) in *Persons in Hiding* (1939), ekranizacijo knjige J. Edgarja Hooverja (šefa FBI!), lansiral detektiva Lige narodov (*Murder in Trinidad*, 1934), toda najbolj sta ga razživila Balkan (*Chetniks!*, 1943) in Koreja (*Sabre Jet*, 1953), jasno, ko je šlo za bratomorne vojne (četniki vs. Nemci, komiji vs. nekomiji). * **Terry O. Morse.** Rutiner, ki pa je samega sebe in tekoči trak presegel z atmosferskim šokerjem *Fog Island* (1945), sci-fi eksotiko *Unknown World* (1951) in efektno gangsteriada *Young Dillinger* (1965). * **George Sherman.** Orjaški opus, toda pretežno programski in rutiski, kot da je bil z misli stalno drugje. Kopica vesternov, toda ne čisto brez drže in stališča: *Tomahawk* (1951), *The Last of the Fast Guns* (1958). V nekaterih je hotel še več, recimo obsoditi protiindijanski rasizem: *Chief Crazy Horse* (1956), *Reprisal* (1956), *Murieta* (1965). Narko triler *The Sleeping City* (1950) in shrhljivi sci-fi *The Lady and the Monster* (1944) sta dokaz, da bi lahko z boljšimi scenariji tudi blestel. V whodunitu *Mantrap* (1943) je umor raziskoval 80-letni detektiv (!), v

vesternu *The Treasure of Pancho Villa* (1955) Niven Busch po divjem zahodu razsaja z mitraljezom, komandantu mehiških revolucionarjev pa je ime Castro! * **R.G. Springsteen**. Šampion rutinskih, povsem običajnih, predvidljivih vesternov, najboljša pa je posnel pozno – šele ko je zapustil studio Republic: *Cole Younger, Gunfighter* (1958), *He Rides Tall* (1964), *Apache Uprising* (1966). *Operation Eichmann* (1961) je posnel, še preden so Eichmanna obesili, kar daje filmu morbidni spin, s katerim lahko tekmuje tudi protikomunistična histerija iz njegovega filma *The Red Menace* (1949). * **A. Edward Sutherland**. Zadolžen za lahkotne žanre, predvsem varietejske mjuzikle: *International House* (1933). Kul Fields: *Poppy* (1936). Kul Stan & Olio: *The Flying Deuces* (1939). Kul Mae West: *Every Day's a Holiday* (1937). Na zatemnitve & odtemnitve je bil tako nor kot Jarmusch, v sadistično, grizljivo srhljivko *Murders in the Zoo* (1933) pa je vključil tudi tipa z zašitimi usti. Prizori na nedokončanem mostu v romanci *Steel Against the Sky* (1944) so res vrtoglavi.

Stahanovci

Derwin M. Abrahams. Tipični rutiner, zadolžen za vesterne. *Return of the Durango Kid* (1945) & *Frontier Gun Law* (1946). Zunaj vesterna je bil še bolj brez domišljije in brez tempa. * **George Archainbaud**. Imel je dolgo, zelo eklektično kariero, toda na začetku štiridesetih je našel svojo nišo – vestern. Štepal jih je kot bik, poznalo pa se jim je, da je finalizacijo prepuščal montažerjem. *The Kansan* (1943), *The Big Bonanza* (1945), *Apache Country* (1952). Nič, skrbel je za samopotrjevanje vesterna. Bonus: Erich von Stroheim je bil kul v anticipaciji Kaskaderja (*Lost Squadron*, 1932). * **John H. Auer**. Tipični studijski deček za vse. Veliko filmov, vsi žanri, ne brez smisla za pulp in peripetije, toda brez presežkov: *The Devil Pays Off* (1941). Le ko je snemal filme o gangsterjih, se je malce bolj sprostil, angažiral in pokazal celo nekaj originalnosti in smisla za lokacije: *The City That Never Sleeps* (1953). * **William Beaudine**. Pojem šepača, prava mašina. Snemal je vse, non-stop. Njegov slog je tako monotono in tako brezosebno utilitaren, da ga imate lahko za ničelno stopnjo filma. Le redko pokazal grif: *The Old Fashioned Way* (1934), *The Ape Man* (1943), *Voodoo Man* (1944). Med drugim posnel klasiko higiennega filma: *Mom and Dad* (1944). * **George Blair**. Rutiner z dolgo listo. Najbolj so ga fascinirali Scotland Yard in podobni preiskovalci: *Secrets of Scotland Yard* (1945), *Post Office Investigator* (1949), *Insurance Investigator* (1951). Ker ga je bolj zanimala procedura kot rezultat, je bilo to dobro za filme. Sadizem je pokazal šele na koncu: *The Hypnotic Eye* (1960). No, v krimiču *Silent Partner* (1944) William Henry po nekaj francoskih frazah na lepem reče: "Zdaj pa nadaljujmo v angleščini, da bodo gledalci razumeli, za kaj gre." * **John G. Blystone**. Nič, le kamero je postavljaj in prestavljaj. Čisti monotoni block-head. Niti Stan & Olio nista mogla reči, da računata nanj: *Block Heads* (1938). * **Howard Bretherton**. Tekoči trak. Vesterni in krimiči, toda čisti B: rutinski, onemogli, sploščeni, izčrpani, medli, pusti, enolični, razdišani, brezobrestni, za pol tona prenizki. In vedno se skuša nekdo maščevati: *In Old Colorado* (1941), *The Big Show-Off* (1945). Kul penetracija v psiho malega mesta: *Whispering Footsteps* (1943). * **Eddie Buzzell**. Studijski dninar, ki so mu puščali le neugledne drobtine in derivate: *At the Circus* (1939), *Go West* (1940), *Song of the Thin Man* (1947). Ni se rinil. Le vesel je bil, da je bil lahko zraven. * **Thomas Carr**. Truma rutinskih vesternov, v katerih so celo klišeji le nakazani: *Topeka* (1953), *Bitter Creek* (1954), *Cast a Long Shadow* (1959). Ko je pobegnil z divjega zahoda, je bil za dlako bolj zanimiv: *Bobby Ware Is Missing* (1967). * **Edward F. Cline**. Naredil je tisto, kar se je od njega zahtevalo in pričakovalo, toda če je imel v komediji W.C. Fieldsa, je izgledalo, kot da ni čisto brez idej: *My Little Chickadee* (1939), *The Bank Dick* (1940), *Never Give a Sucker an Even Break* (1941). No, v resnici je bil ves presežek delo Fieldsa. Specialist za komične tercete: bratje Ritz (*Behind the Eight Ball*, 1942), sestre Andrews (*Give Out, Sisters*, 1942). * **C.C. Coleman**. Za studio Columbia je posnel serijo malce bolj fluidnih in realističnih kriminalk, toda to je vse, kar lahko rečemo za tega na slogu ubogega garača: *Homicide Bureau* (1938), *Highway Patrol* (1938), *When G-Men Step In* (1938). * **Lewis D. Collins**. Držal se je akcije, ne čisto brez grifa, in posnel kopico vesternov, ki pa so bili slabši od njegovih krimičev: *Sing Sing Nights* (1934), *Crime Takes a Holiday* (1938). V krimi drami

The Jazz Singer (Allan Crosland)

Under Suspicion (1937) je hotel magnat svojo tovarno prepustiti delavcem! * **Wallace W. Fox**. Njegovi vesterni so bili bolj ali manj programske, toda ko so mu dodelili Belo Lugosija, je bil kljub ekstremno nizkemu budžetu navdahnjen: *The Corpse Vanishes* (1942), *Bowery at Midnight* (1942). * **Albert Herman**. Še en rušilec rekordov, ki je filme snemal na ravni tekočega traku, kar se jim pozna, tako da so dobri le naslovi: *Nazi Spy Ring* (1942), *A Yank in Libya* (1942), *Shake Hands with Murder* (1944), *The Phantom of 42nd Street* (1945). Zelo rad je podiral vrata, ki pa so na tla vedno padla tako, kot da so panti zgoraj in ne ob strani: *Dawn Express* (1942), *They Raid by Night* (1942). * **Robert F. Hill**. Mašina za vesterne: *Sundown Trail* (1931), *Come On Danger* (1932), *Danger Trails* (1935). Ni bil brez smisla za ritem in akcijo. * **Lambert Hillyer**. Več kot 100 filmov, pretežno vesternov, toda najbolj znan je po serialu *Batman* (1943) in dveh grozljivkah: *Dracula's Daughter* (1936), *Invisible Ray* (1936). * **Frank McDonald**. Snemal je vesterne, tako rekoč po tekočem traku, toda brez premisleka, brez bleska in brez strasti: *Bells of Rosarita* (1945), *Sunset in Eldorado* (1945), *The Purple Gang* (1960). Nič drugače ni bilo z njegovimi mnogimi aviacijskimi filmi a la *Flying Blind* (1941). * **Ray Nazarro**. Režirati je začel pozno, toda ko je začel, ga ni bilo mogoče ustaviti – samo leta 1946 je posnel 13 filmov! Same vesterne. In razumel je le eno besedo: akcija. Vrhunec: *Indian Uprising* (1952). Sledi hitrega snemanja so povsod. * **Sam Newfield**. Mašina: posnel je več kot 200 filmov, včasih tudi 23 letno!, v glavnem vesternov, pretežno za beraški studio PRC, katerega šef je bil njegov brat. Ni bil le racionalen in minimalističen, ampak skopuški, tudi v drugih žanrih: *Beast of Berlin* (1940), *Dead Men Walk* (1943), *I Accuse My Parents* (1944). Na estetiko, mizansceno, verjetnost in drugi plan ni mislil – in to tako zelo, da je z leti postal kulturna figura. Tudi zaradi histerično topičnih filmov a la *Secrets of a Model* (1939) in *Wild Weed* (1949). Filmi so trajali le uro, toda običajno so se zdeli dvakrat daljši. Naslovi so bili pogosto edini trenutek navdiha. * **William Nigh**. Po kopici nemih filmov so ga čakale predvsem rutine, recimo serija krimičev o g. Wongu, zaporniška drama *Mutiny in the Big House* (1939), horror *The Ape* (1940), *Corregidor* (1943), posnet po scenariju Edgarja G. Ulmerja, in senzacije a la *Divorce* (1945), kjer je skušala štirikratna ločenka speljati poročenega moškega, in *Where Are Your Children?* (1943), kjer je razkril modus operandi nove generacije delinkventov, kar je vodilo v nadaljevanje – *Are These Our Parents?* (1944). * **Albert S. Rogell**. Rutiner, ki je imel občutek za Lone Wolfa in farse a la *Li'l Abner* (1940), kar pa ne pomeni dosti, še najmanj, da je imel občutek za film. A bratje Ritz si boljšega niso zaslužili: *Argentine Nights* (1940). * **Wesley Ruggles**. Igralcem je pustil, da so naredili svoje, medtem ko oni nanj niso mogli ravno računati, niti v vesternih (*Cimarron*, 1931; *Arizona*, 1940) niti v farsah (*I'm No Angel*, 1933; *See Here, Private Hargrove*, 1944). * **Lesley Selander**. Stroj za vesterne. Posnel jih je ogromno, toda vedno tako funkcionalno in programske, kot da mu ni do njih: *Arrow in the Dust* (1954), *Shotgun* (1955). Grozljivke so ga bolj angažirale: *The Vampire's Ghost* (1945). * **Lee T. Sholem**. Tarzan, Superman, kanibali, Ma & Pa Kettle, faraoni: šlepal se je, ne da bi kaj zares hotel, kot kak has-

The screen's master of the WEIRD...
IN HIS NEWEST and MOST DARING
SHOCKER!

**BELA
LUGOSI**

More horrifying than "DRACULA" - "FRANKENSTEIN"

IT'LL MAKE YOUR
SKIN CRAWL!

BRIDE OF THE MONSTER

co-starring **TOR JOHNSON · TONY McCOY**
with **LORETTA KING · HARVEY DUNN**
Produced and Directed by **EDWARD D. WOOD, Jr.**
Screenplay by **EDWARD D. WOOD, Jr. and ALEX GORDON**
Executive Producer **DONALD McCOY** · Associate Producer **TONY McCOY**

been. Tajne agente je bil sposoben maskirati v krokodile: *Cannibal Attack* (1954). * **Frank R. Strayer**. Rutiner, ki je posnel skoraj celo serijo o *Blondie* ter nekaj solidnih krimičev in grozljivk, med drugim tudi topični krimi melodrami *The World Gone Mad* (1932) in *The Crusader* (1932) ter impresivno vampiriado *The Vampire Bat* (1933). * **Ray Taylor**. Specialist za seriale: *Dick Tracy* (1937), *The Green Hornet* (1939). Orjaški opus je dopolnil z mnogimi vesterni – brez pretenzij kakopak.

Banane

Justus Addiss. *The Cry Baby Killer* (1958), v katerem je debital Jack Nicholson. * **George Amy**. *Gambling on the High Seas* (1940). * **Newton Arnold**. *Hands of a Stranger* (1962), četrta verzija Orlacove roke. * **Albert Band**. *I Bury the Living* (1958) – Richard Boone kot kralj življenja & pokopališča. * **Leon Barsha**. *Who Killed Gail Preston?* (1937) – kul barski whodunit z Rito Hayworth. * **Richard H. Bartlett**. *Money, Women & Guns* (1959) & *I've Lived Before* (1956), kjer pilot misli, da je umrl med I. svetovno vojno. * **Monta Bell**. *China's Little Devils* (1945) – kitajska sirota med II. svetovno vojno organizira odporniško gibanje (ja, prokitajski film!). * **Josef Berne**. *They Live in Fear* (1944) – mladi Nemec, ki se upre Hitlerju, prebegne v Ameriko, kjer pa ravno tako nabaše na nestrpnost. * **Abner Biberman**. *Running Wild* (1955) – policija vs. tatovi avtov. * **Claude Binyon**. *The Saxon Charm* (1948). * **Sam Bischoff**. *The Last Mile* (1932) – zelo atmosferski upor v celici smrti. * **Edward A. Blatt**. *Between Two Worlds* (1944) – verzija ladje prekletih... ee, ladje norcev. * **Robert North Bradbury**. *Between Men* (1935) & mnogi, mnogi programski vesterni. * **Fred C. Brannon**. *Frontier Investigator* (1949) & inferiorni seriali. * **Harry Joe Brown**. *Sitting Pretty* (1933). * **Karl Brown**, Griffithov snemalec. *Flames*

(1932) & *The White Legion* (1936). * **Clyde Bruckman**. *Movie Crazy* (1932) – Harold Lloyd goes Hollywood. * **Larry Buchanan**. *Apache Gold* (1952), *The Naked Witch* (1961), *Free, White and 21* (1963) & *The Trial of Lee Harvey Oswald* (1964), v katerem je le nekaj mesecev po atentatu na ameriškega predsednika Kennedyja dokazal, da ga ni ustrelil Lee Harvey Oswald. * **Harold S. Bucquet**. *Young Dr. Kildare* (1938). * **David Burton**. *Confessions of a Co-Ed* (1931) & *The Man Who Wouldn't Talk* (1940) – tip, obtožen umora, se noče braniti, obenem pa o sebi ne daje nobenih izjav. * **James Cagney** (ja, Državni sovražnik). *Short Cut to Hell* (1957) – rimejk filma *This Gun for Hire* (po Grahamu Greeneu). * **Edwin Carewe**. *The Spoilers* (1930). * **Richard Carlson**. *Riders to the Stars* (1954). * **Charlie Chase**. *Public Ghost no. 1* (1936). * **William F. Claxton**. *Law of the Lawless* (1963) & *Night of the Lepus* (1972), v katerem zajci mutirajo v orjaške pošasti. * **Herbert Coleman**. *Battle at Bloody Beach* (1964) – Audie Murphy med pacifiškimi partizani. * **Walter Colmes**. *The Woman Who Came Back* (1945). * **William Conrad** (ja, Cannon). *My Blood Runs Cold* (1965) – reinkarnacijski suspenzer. * **Lloyd Corrigan**. *Night Key* (1937). * **Ricardo Cortez** (zvezdnik). *The Escape* (1939) & *City of Chance* (1940). * **Will Cowan**. *The Thing That Couldn't Die* (1958) – odsekana glava išče trup. * **William J. Cowen**. *Oliver Twist* (1933). * **William James Craft**. *Czar of Broadway* (1930). * **Harold Daniels**. *House of the Black Death* (1965). * **Charles David**. *River Gang* (1945) & *Lady on a Train* (1945), v katerem Deanna Durbin, priča umora na vlaku, išče zelo zakonspiriranega morilca. * **Norman Dawn**. *Tundra* (1936) – lokacijski brio. * **Frederick de Cordova**. *Bedtime for Bonzo* (1951) – Ronald Reagan z opico! * **Maury Dexter**. *The Day Mars Invaded Earth* (1963) & *House of the Damned* (1963). * **John Francis Dillon**. *Call Her Savage* (1932). * **Walter Doniger**. *The Steel Jungle* (1955) – ta jeklena džungla je kakopak arest. * **Jack Donohue**. *Close-Up* (1948). * **Oliver Drake**. *Deadline* (1948). * **Arthur Dreifuss**. *Ever Since Venus* (1944) & *The Love-Ins* (1967). * **Robert Edwards**. *Thunder in the Pines* (1948). * **Clyde E. Elliott**. *Bring 'Em Back Alive* (1932). * **Robert Emmett**. *Badman's Gold* (1951). * **Dwain Esper**. *Narcotic* (1937) – tabloidni napad na mamila! * **Harry Essex**. *I the Jury* (1953) – Mike Hammer ljubi & ubija (by Mickey Spillane). * **Jose Ferrer** (zvezdnik). *I Accuse* (1958). * **Mel Ferrer** (zvezdnik). *The Secret Fury* (1950). * **James Flood**. *The Big Fix* (1947). * **Eugene J. Forde**. *Michael Shayne, Private Detective* (1940), *Berlin Correspondent* (1942) & *Man at Large* (1941) – zelo napeta, labirintna, kinetična imitacija Hitchcockovega trilerja 39 stopnic. * **Lewis R. Foster**. *Crashout* (1955) – macho pobeg iz aresta. * **Douglas Fowley**. *Mucumba Love* (1960). * **Chester M. Franklin**. *Tough Guy* (1936). * **Harry L. Fraser**. Vesterni & vesterni. * **Thornton Freeland**. Lahkotne komedije a la *Brewster's Millions* (1935). * **Paul Frees**. *The Beatniks* (1959) – beatniški curio. * **Seymour Mark Friedman**. *The Son of Dr. Jekyll* (1951). * **Albert C. Gannaway**. *Man or Gun* (1958). * **Jack Garfein**. *The Strange One* (1957) – vojaška šola po Calderju Willinghamu. * **Otis Garrett**. *The Witness Vanishes* (1939), *Exile Express* (1939) & *Lady in the Morgue* (1938), hiter, odlično zmontiran triler po romanu Johna Latimerja. * **Greg Garrison**. *Hey, Let's Twist!* (1961). * **Marion Gering**. *The Devil and the Deep* (1932) – Cary Grant, Gary Cooper & Charles Laughton pecajo Tallulah Bankhead. * **Bernard Girard**. *The Party Crashers* (1958). * **Bert Glennon**. *Girl of the Port* (1930). * **Willis Goldbeck**. *Johnny Holiday* (1949). * **Phil Goldstone**. *The Sin of Nora* (1933). * **Leslie Goodwins**. *Murder in the Blue Room* (1944) & serija "Spitfire" z Lupe Velez. * **Robert Gordon**. *It Came from Beneath the Sea* (1955) – pacifiška hobotnica ruši Frisco. * **Tom Graff**. *Teenagers from Outer Space* (1959). * **James Edward Grant**. *Ring of Fear* (1954) – cirkuški whodunit, v katerem se prikaže tudi Mickey Spillane. * **Walter E. Grauman**. *Lady in a Cage* (1964) – efektno teroriziranje Olivie de Havilland. * **Joseph Green**. *The Brain That Wouldn't Die* (1959) – anticipacija Franjujeve klasike Oči brez obraza. * **Edward H. Griffith**. *Young and Willing* (1943). * **Hugo Grimaldi**. *Mutiny in Outer Space* (1965) – astronave med vračanjem na Zemljo pobija osmi potnik v obliki orjaške gobe. * **Wallace A. Grissell**. Seriali v tandemu s S.G. Bennetom. * **Fred Guiol**. *Mr. Walkie Talkie* (1952). * **Robert J. Gurney, jr.** *Terror from the Year 5.000* (1958). * **Charles Haas**. *The Beat Generation* (1959) & *Platinum High School* (1960). * **Jon Hall**.

Monster from the Surf (1963). * Richard Harlan. *Mercy Plane* (1940) – vau, “letalno”, ki vzleti kot helikopter! * Harvey Hart. *Bus Riley’s Back in Town* (1964). * Don Hartman. *It Had to Be You* (1947). * Victor Heerman. *Animal Crackers* (1930) – bratje Marx. * Jesse Hibbs. *To Hell and Back* (1955) – bio Audieja Murphyja. * Howard Higgin. *Hell’s House* (1932). * Arthur David Hilton. *Cat Women on the Moon* (1954). * Jack B. Hively. *Street of Chance* (1942). * John Hoffman. *The Wreck of the Hesperus* (1948). * William Hole. *The Ghost of Dragstrip Hollow* (1959). * Ben Holmes. *Little Orphan Annie* (1938). * E. Mason Hopper. *Hong Kong Nights* (1935) & *Conflict* (1936). * James W. Horne. *Way Out West* (1937) & serial *The Spider’s Web* (1938). * David Howard. *Hollywood Stadium Mystery* (1938) – boksar je umorjen pred nabito polno dvorano (Brian?). * Roy Huggins. *Hangman’s Knot* (1952) – kul western z Randolphom Scottom. * Charles Hutchinson. *Out of Singapore* (1932). * Robert Hutton. *The Slime People* (1962). * Alan James. *Two Gun Justice* (1938). * Leigh Jason. *Dangerous Blondes* (1943) & *Nine Girls* (1944) – “ženski” filmi (mali Cukor). * Will Jason. *The Soul of a Monster* (1944) – horror a la Faust. * Richard C. Kahn. *Son of Ingagi* (1940) – črnski musical. * Leslie Kardos. *Small Town Girl* (1952). * Roger Kay. *The Cabinet of Dr. Caligari* (1962) – rimejk Wienejeve hipnotične klasike. * Vernon Keays. *Dangerous Intruder* (1945). * Harry Keller. *The Female Animal* (1958). * Ray Kellogg. Mutantski šoker *The Giant Gila Monster* (1959). * Benjamin Kline. *Serial Lightening Warrior* (1931). * Edwin H. Knopf. *The Rebel* (1933). * James Landis. *The Sadist* (1963) – psycho na črpalki. * Paul Landres. *The Vampire* (1957). * John Larkin. *Quiet Please, Murder* (1942). * Robert W. Larsen. *The Narcotic Story* (1958). * Herbert I. Leeds. *The Man Who Wouldn’t Die* (1942) – nič, le Mike Shayne v akciji. * Herbert J. Lederer. *Pretty Boy Floyd* (1960). * Dick L’Estrange. *Teen Age* (1943). * Edward Clarke Lilley. *Moonlight in Vermont* (1943). * Del Lord. *Hit the Hay* (1945). * S. Roy Luby. *Vesterni non-stop & Pride of the Army* (1942). * Francis D. Lyon. *Cult of Cobra* (1955) & *Castle of Evil* (1966). * Randal MacDougall. *Queen Be* (1955) & *The World, the Flesh, and the Devil* (1959). * Hamilton MacFadden. *Escape by Night* (1937). * Henry McRae. *Serial Terry of the Times* (1930). * Gustav Machaty. *Jealousy* (1945) – “evropsko” senzualna, atmosferska melodrama o trikotniku (zapiti pisatelj + njegova trpeča žena + zdravnik). * Leslie H. Martinson. *Hot Rod Girl* (1956). * Joe May. *Hit the Road* (1941) – sirote v akciji (mhm, tak šit je moral snemati ta nemški klasik). * Ray McCarey. *Passport to Adventure* (1944) – atentat na Hitlerja dela bejba, Elsa Lanchester! * John P. McCarthy. *The Western Code* (1933). * Earl McEvoy. *Cargo to Capetown* (1950) & *The Killer That Stalked New York* (1950) – policija lovi tihotapski par, ki je v tujini staknil smrtonosno bolezen. * William H. McGann. *Sh! the Octopus* (1937). * J.P. McGowan. *Vesterni non-stop*. * Gus Meins. *Ladies in Distress* (1938). * George Melford. *East of Java* (1935). * Nicholas Merriwether. *Eegab!* (1962) – eden izmed najslabših filmov vseh časov! * Allen Miner. *The Ride Back* (1957). * Vin Moore. *The Dagnet* (1936). * William Morgan. *The Gay Vagabond* (1941). * Dudley Murphy. *Emperor Jones* (1933) – Paul Robeson se strga s ketne in postane karibski kralj (po Eugeneu O’Neillu!). * Conrad Nagel. *Love Takes Flight* (1937). * Art Napoleon. *Too Much Too Soon* (1958) – alkoholizem igralske dinastije Barrymore. * Marshall A. Neilan. *The Lemon Drop Kid* (1934). * Gene Nelson. *Hand of Death* (1961). * Alex Nicol. *The Screaming Skull* (1958). * Christian Nyby. *The Thing* (1951), toda le tretjina je njegova – Hawks & Welles naj bi mu mastno asistiral. * Edmond O’Brien (zvezdnik). *Man-Trap* (1961) – intriganten žanrski koktajl. * Joe Parker. *Eighteen and Anxious* (1957). * John Parker. *Daughter of Horror* (1953). * Brooke L. Peters. *The Unearthly* (1957). * Boris Petroff. *Hats Off* (1936) – musical s pesmico “Twinkle, Twinkle Little Star” (John Payne). * William H. Pine. *Swamp Fire* (1946). * Sidney Pink. *Journey to the Seventh Planet* (1961). * Dick Powell. *The Enemy Below* (1957) – podmorniški suspenzer (bolj A kot B). * Robert Pirosh. *Valley of the Kings* (1954). * Will Price. *Tripoli* (1950). * Leroy Prinz. *All-American Co-Ed* (1941). * Alan Rafkin. *The Ghost and Mr. Chicken* (1966) – Don Knotts v hiši strahov. * Joel Rapp. *High School Big Shot* (1959). * John Rawlins. *Mr. Dynamite* (1941) & *Strange Conquest* (1946). * Albert Ray. *The 13th Guest* (1932) –

kul whodunit. * Bernard B. Ray. *The Speed Reporter* (1936). * Jay Theodore Reed. *Lady Be Careful* (1936). * Sheldon Reynolds. *Foreign Intrigue* (1956). * David L. Rich. *No Time to Be Young* (1957). * John Stuart Robertson. *One Man’s Journey* (1933). * Sherman Rose. *Target Earth* (1955) & *Tank Battalion* (1958). * Richard Rosson. *Behind the Headlines* (1937). * Walter J. Ruben. *The Bad Man of Brimstone* (1938). * Oscar Rudolph. *Twist Around the Clock* (1961). * William D. Russell. *Best of the Badmen* (1951). * Malcolm St. Clair. *The Big Noise* (1944). * Richard Sale. *Abandon Ship* (1956). * Joseph Santley. *Sis Hopkins* (1941) & *Remember Pearl Harbor* (1942). * Armand L. Schaefer. *Terror Trail* (1933). * Harold Schuster. *My Friend Flicka* (1943), *Loophole* (1954) & *The Postman Didn’t Ring* (1942) – 60 let staro pismo končno pride na pravi naslov! * Edward J. Sedgwick. *The Gladiator* (1938). * Lynn Shores. *Charlie Chan at the Wax Museum* (1940) – nadpovprečen Chan! * S. Sylvan Simon. *Whistling in the Dark* (1941) & *The Cockeyed Miracle* (1946). * Paul H. Sloane. *War Correspondent* (1932) & *Terror Aboard* (1933) – psycho serijsko pobija ladijske potnike. * Edward Sloman. *The Lost Zeppelin* (1929). * Noel (Mason) Smith. *Yankee Don* (1931), *Secret Service of the Air* (1939) & *Burma Convoy* (1941). * Clifford S. Smith. *The Texan* (1932). * Ralph B. Staub. *The Mandarin Mystery* (1937). * Ray Dennis Steckler. *The Incredible Strange Creatures Who Stopped Living and Became Mixed-Up Zombies* (1964) – mikro horror musical. * Errol Taggart. *The Longest Night* (1936), *Sinner Take All* (1937), *Women Men Marry* (1937). * Del Tenney. *The Curse of the Living Corpse* (1963). * William Thiele. *London by Night* (1937). * James Tinling. *Strange Journey* (1946). * Glenn Tyron. *The Nazty Nuisance* (1943). * Edward D. Venturini. *In Old Mexico* (1938). * Virgil Vogel. *The Land Unknown* (1957) – pradžungla na Antarktiki! * Hal Walker. *Road to Utopia* (1946). * Jerry Warren. *Man Beast* (1956) & *The Incredible Petrified World* (1959) – no-budget pretvezi za film! * Jack Webb. *Dagnet* (1954). * Robert D. Webb. *White Feather* (1955). * Tim Whelan. *Rage at Dawn* (1955). * Richard Whorf. *Blonde Fever* (1944). * Crane Wilbur. *Yellow Cargo* (1936) & *The Bat* (1958). * Gordon Wiles. *Venus Makes Trouble* (1937) & *Prison Train* (1938). * Bretagne Windust. *The Enforcer* (1951) – Bogart kot javni tožilec. * Mack V. Wright. *Haunted Gold* (1932). * Alfred Zeisler. *Fear* (1946) & *Enemy of Women* (1944) – o Goebbelsu, poniževalcu in sovražniku žensk. •